CAR

Centrum voor Archeologie

car-rapport nr.149, 2025

Archeologische inventarisatie (BO)

Achterveld Noord Oost

Leusden

Archeologische inventarisatie (BO)

Achterveld Noord Oost

Leusden

Onderzoeksgegevens

Project:	Achterveld Noord Oost
Onderzoek:	Bureauonderzoek
Zaaknummer:	5817853001
Opdrachtgever:	Gemeente Leusden
Uitvoerder:	Centrum voor Archeologie, Gemeente Amersfoort
Datum uitvoering:	Juli 2025
Locatie / adres:	Achterveld
Perceel:	STB00 B1956, STB00 D3295, B3327, B3474
Gemeente:	Leusden
Provincie:	Utrecht
Kaartblad:	Blad nr. 32G, volgens topografische kaart 1:25.000
Coördinaten:	Centrum X: 162922, Y: 461105
Omvang:	Circa 12,5 hectare
Verwachtingswaarde:	Middelhoge Archeologische Verwachtingswaarde
Autorisatie:	Drs. T. d'Hollosy(namens CAR)
Bevoegd gezag:	Gemeente Leusden
Toetsing:	Drs. M. Verhamme 17-7-2025.
Status rapport:	Definitief en goedgekeurd

De originele onderzoeksadministratie en de vondsten bevinden zich in het archeologisch archief en depot van de Gemeente Amersfoort.

colofon

CAR rapport 149 – Archeologische inventarisatie (BO) Achterveld Noord Oost, Leusden.
ISSN: 1879-4289
© 2025
uitgave: Centrum voor Archeologie, Gemeente Amersfoort

opstellers:	S. Beumer MA (reg. nr. 25059759), Merel van den Broek (stagiaire Hogeschool Saxion)
afbeeldingen:	Centrum voor Archeologie, Gemeente Amersfoort (tenzij anders vermeld)
uitgave:	Centrum voor Archeologie, Gemeente Amersfoort

De CAR-rapportenreeks is een reeks waarin het Centrum voor Archeologie van de Gemeente Amersfoort standaard eindrapportages (zoals bedoeld in de Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie) van de door hun uitgevoerde archeologische onderzoeken publiceert.
De reeks staat onder redactie en autorisatie van de stadsarcheoloog van de Gemeente Amersfoort: drs. T. d'Hollosy. Dit rapport, een standaard rapport Bureauonderzoek zoals bedoeld in het KNA[1], bevat de resultaten van de archeologische inventarisatie, conform KNA-specificatie LS06.

[1] Centraal college van deskundigen 2018.

Samenvatting

Ten noordoosten van het dorp Achterveld in de gemeente Leusden wordt mogelijk een nieuwbouwwijk gerealiseerd. Het gehele plangebied is ongeveer 12,5 hectare groot. Voor de nieuwbouwplannen is een wijziging in de bestemming nodig. In het kader van de omgevingsplanwijziging moet in kaart worden gebracht of op de locatie behoudenswaardige archeologische resten aanwezig kunnen zijn, die door de bodemingrepen gevaar lopen.

Op grond van bodemkundige, historische en archeologische gegevens zouden in het plangebied resten kunnen worden aangetroffen uit met name de Prehistorie. Deze resten concentreren zich voornamelijk in en rondom een dichtgestoven vennetje dat als een geomorfologische eenheid als uitblazingskom in het midden van het plangebied ligt. In de buurt van het voormalige water zouden in de vroege Prehistorie kleinschalige en zeer tijdelijke kampementen kunnen zijn geweest om voedsel te verkrijgen. In de uitblazingskom kunnen aan visvangst gerelateerde structuren of objecten zoals visfuiken en netverzwaringen worden aangetroffen. Dit soort objecten kunnen uit alle periodes dateren tot en met de Middeleeuwen. Bovendien kunnen uit alle periodes ook (rituele) deposities worden aangetroffen in het voormalige vennetje. Mogelijk zijn er zelfs steigers of andere houten constructies geplaatst, bijvoorbeeld om deposities dieper in het water te kunnen gooien.

Periode	Complextype	Verwachting*	Stratigrafische positie	Omvang
Laat-Paleolithicum	Bewoning	Laag	Top dekzand	paar m2 tot enkele honderden m2
Mesolithicum	Bewoning en visvangst	Middelhoog	Top dekzand/veen	paar m2 tot enkele honderden m2
Mesolithicum	Depositie	Middelhoog	Top dekzand/veen	
Neolithicum - Bronstijd	Depositie	Middelhoog	Top dekzand/veen	paar m2
Neolithicum - Bronstijd	Visvangst	Middelhoog	Top dekzand/veen	
IJzertijd	Depositie	Middelhoog	Top dekzand/veen	paar m2
IJzertijd	Visvangst	Middelhoog	Top dekzand/veen	
Romeinse Tijd	Depositie	Middelhoog	Top dekzand	paar m2
Romeinse Tijd	Visvangst	Middelhoog	Top dekzand/veen	
Middeleeuwen	Agrarisch en visvangst	Middelhoog	Top dekzand/veen	Gehele plangebied
Middeleeuwen	Bewoning	Laag	Top dekzand	enkele honderden m2
Nieuwe Tijd	Agrarisch	Hoog	Top dekzand	Gehele plangebied
Nieuwe Tijd	Bewoning	Laag	Top dekzand	enkele honderden m2

Overzicht van de verwachting van vindplaatsen uit diverse periodes.
* indien bodem niet tot ver in het dekzand is verstoord.

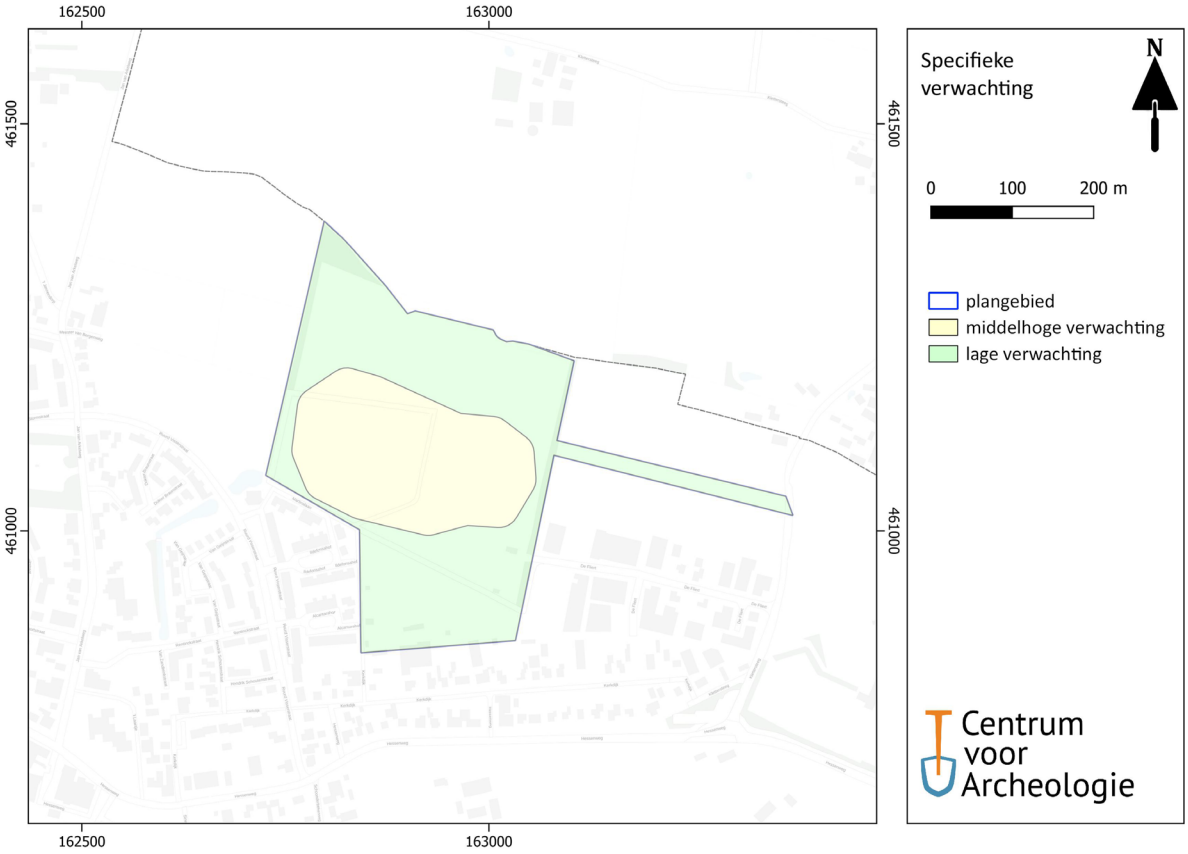

De specifieke verwachting binnen het plangebied. De locatie van de uitblazingskom met ruimte eromheen heeft een middelhoge verwachting. De rest van het plangebied heeft een lage archeologische verwachting.

Door de verwachte bodemverstoring lijkt het niet waarschijnlijk dat er een intacte vindplaats van een kampje van jager-verzamelaars wordt gevonden. De context bij een vennetje in combinatie met mogelijke resten die met visvangst en deposities te maken hebben is echter zeldzaam genoeg in het oosten van de provincie Utrecht om hier onderzoek naar te doen. Ook de verwachting deposities en resten die te relateren zijn aan visvangst uit latere periodes te vinden maakt dat een vervolgonderzoek nodig is. Een natte context zoals een vennetje is een belangrijke context binnen de Nederlandse archeologie. In de Nationale Onderzoekagenda Archeologie is het een belangrijk thema met diverse onderzoeksvragen.[2]

Het vervolgonderzoek moet plaatsvinden in de vorm van een karterend proefsleuvenonderzoek, waarbij de mogelijkheid tot doorstart naar een waarderend onderzoek moet worden geboden. Dit onderzoek moet zich voornamelijk concentreren aan de randen van de uitblazingskom, omdat dit een dichtgestoven vennetje is. Tijdens dit onderzoek kunnen in de lage verwachtingszone enkele sleuven worden aangelegd om de verwachting te toetsen.

De exacte invulling van dit onderzoek moet verder worden uitgewerkt in een archeologisch Programma van Eisen. Dit PvE moet worden goedgekeurd door de gemeente Leusden.

[2] https://noaa.cultureelerfgoed.nl

Inhoud

Samenvatting	3
Inhoud	5
Inleiding	6
Aardwetenschappelijke situatie	11
Bewoningsgeschiedenis en landgebruik	18
Gespecificeerde archeologische verwachting	23
Conclusie en advies	26
Literatuurlijst	27
Bijlagen	28

Inleiding

Aanleiding

Ten noordoosten van het dorp Achterveld in de gemeente Leusden wordt mogelijk een nieuwbouwwijk gerealiseerd. De kaderstellende notitie is vastgesteld en de basis voor de inrichting is klaar. Het gehele plangebied is ongeveer 12,5 hectare groot.

Impressie van de plannen van nieuwbouw woonwijk Achterveld Noord Oost.

De gemeente Leusden heeft nog geen omgevingsplan vastgesteld. Tot 2031 maken de geldende bestemmingsplannen onderdeel uit van het omgevingsplan. In dit geval gaat het om het plan Buitengebied 2009, vastgesteld in december 2010. Sinds de vaststelling van dit bestemmingsplan is het beleid ten aanzien van archeologie een aantal keer gewijzigd, voor het laatst in 2017. Volgens de archeologische beleidskaart van de gemeente Leusden uit 2017 ligt het plangebied in een zone met een middelhoge archeologische verwachting.[3] Dat betekent dat plangebieden groter dan 500m2 waarbinnen bodemingrepen dieper dan 30cm minus het maaiveld plaatsvinden een archeologisch onderzoek nodig is.

Voor de nieuwbouwplannen is een wijziging in de bestemming nodig. In het kader van de omgevingsplanwijziging moet in kaart worden gebracht of op de locatie behoudenswaardige archeologische resten aanwezig kunnen zijn, die door de bodemingrepen gevaar lopen.

[3] Beumer 2017.

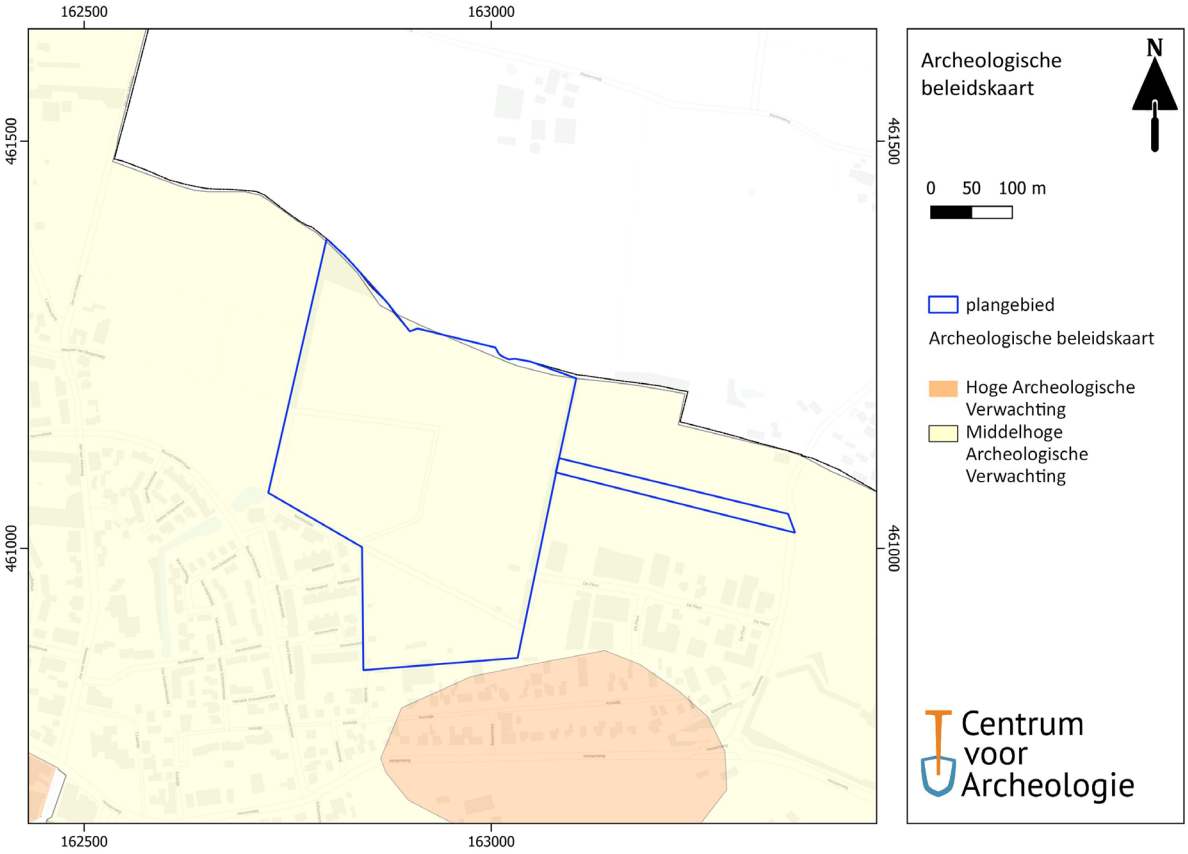

Uitsnede uit de archeologische verwachtings- en beleidskaart (Beumer 2017) met daarop het plangebied (blauw).

Vraag- en doelstelling

Het doel van dit bureauonderzoek is het opstellen van een gespecificeerde, archeologische verwachting binnen het plangebied. De vraag die daarbij wordt beantwoord is: Wat is de archeologische verwachting binnen het plangebied op basis van de landschappelijke, (bouw)historische en archeologische kenmerken?

Op basis van de resultaten van de archeologische inventarisatie wordt er een advies opgesteld in het kader van de cyclus van de Archeologische Monumentenzorg (AMZ). Op basis van dit advies neemt het bevoegd gezag, gemeente Leusden, een beslissing in het kader van de vergunningverlening of planprocedure.
Het bureauonderzoek is uitgevoerd conform protocol 4002 van de Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie, versie 4.2 (KNA 4.2) en de gemeentelijke richtlijnen.

Methodiek

Een bureauonderzoek is een archeologisch onderzoek waarbij aan de hand van beschikbare bronnen en nieuwe informatie over de geomorfologie, bodemkunde, cultuurhistorie en archeologie wordt bepaald of er sprake is (of kan zijn) van archeologische resten die door de bodemingrepen worden bedreigd.

In de komende vier hoofdstukken zullen deze bronnen en informatie de revue passeren.

In het tweede hoofdstuk wordt het plan- en onderzoeksgebied afgebakend. Daarna wordt in hoofdstuk 3 de aardwetenschappelijke situatie aan de hand van onder andere de geomorfologische kaart, de bodemkundige kaart en het Actueel Hoogtebestand bekeken. Dit hoofdstuk belicht de mogelijkheid voor bewoning of een ander soort landgebruik. Ook wordt de grondwatertrap behandeld, een belangrijke factor voor de conservering van archeologische artefacten en grondsporen.

Ten slotte is ook de mogelijke bodemverstoring essentieel voor de archeologische verwachting binnen de onderzoekslocatie.

In hoofdstuk 4 worden relevante archeologische en historische bronnen over het gebied verzameld. De archeologische verwachtingskaart en onderzoeken in de omgeving worden besproken. Historische kaarten van het gebied en het archief worden geraadpleegd. Deze bronnen geven niet alleen aan welke archeologische resten in de omgeving zijn gevonden en hoe het gebied in het verleden is ingericht, maar ook uit welke periodes archeologische resten te verwachten zijn.

In hoofdstuk 5 worden de aardwetenschappelijke situatie en de bewoningsgeschiedenis en het landgebruik samengevat. Aan de hand hiervan wordt de specifieke archeologische verwachting van de locatie bepaald. Wat is potentieel de aard, datering, omvang, diepteligging en de gaafheid en conservering van archeologische resten? Dit wordt in een tabel en in een kaartje van het gebied duidelijk gemaakt. In het laatste hoofdstuk tenslotte wordt deze verwachting omgezet in een advies voor vervolgonderzoek. Daarbij zijn drie adviezen mogelijk: of *in-situ* behoud, waarbij door planaanpassing archeologische resten in de bodem beschermd blijven; of een vervolgonderzoek in de vorm van een Inventariserend Veldonderzoek; of vrijgave van het gebied.

Het plan- en onderzoeksgebied.

Het gebied Achterveld Noord Oost ligt ten oosten van de nieuwbouwwijk Mastenbroek II. Aan de noordkant ligt de grens met de gemeente Barneveld – tevens de grens met de provincie Gelderland. Ten oosten van het gebied ligt bedrijventerrein De Fliert. De zuidelijke grens is de Martinalaan en de bebouwing aan de Kerklaan. Het gebied wordt gebruikt voor agrarische doeleinden, weiland en akkerland. Alleen geheel in het zuiden is kleinschalige bebouwing aanwezig.

Het gebied waar de nieuwe ontwikkelingen gaan plaatsvinden wordt tijdens dit onderzoek het plangebied genoemd. Om een goede landschappelijke, (bouw)historische en archeologische inventarisatie te maken is het echter nodig gegevens te verzamelen van een ruimer gebied.
Het onderzoeksgebied beslaat daarom het gebied dat binnen een straal van circa 1000m rondom het plangebied ligt.

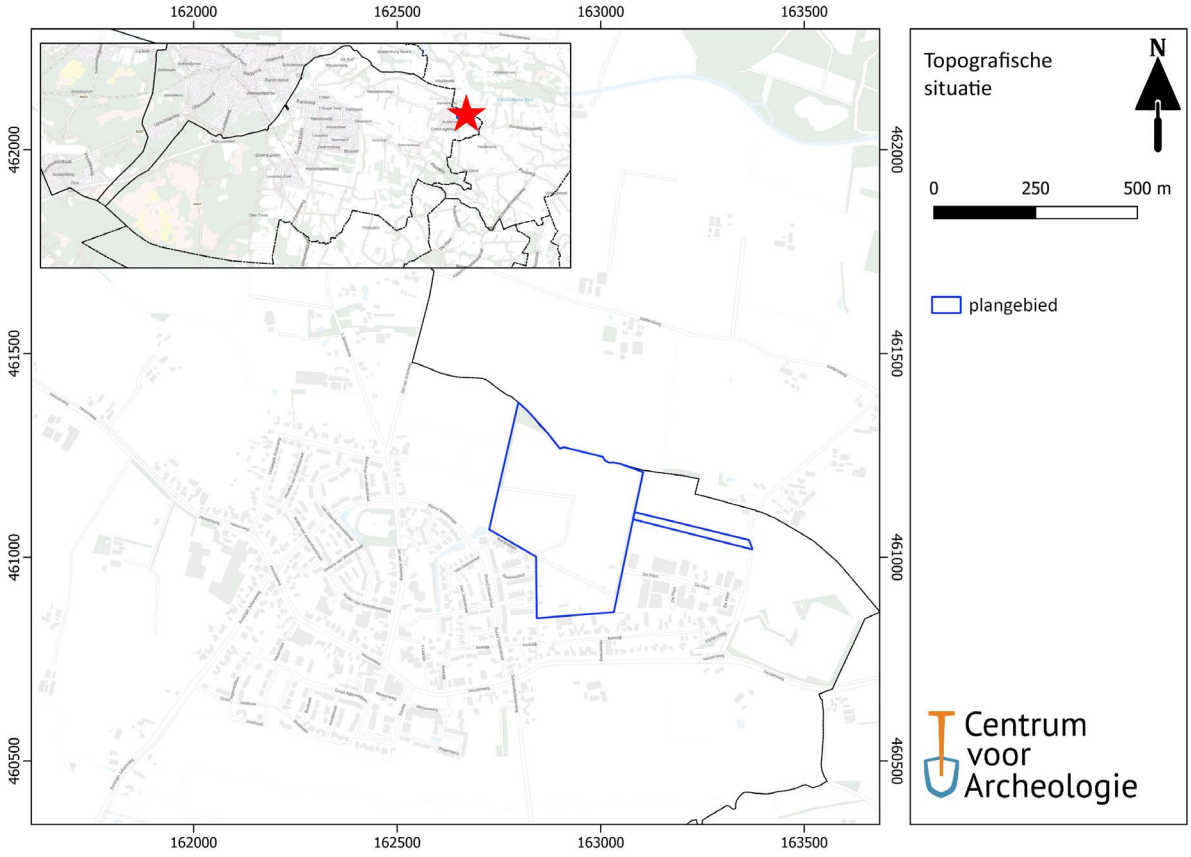

Uitsnede uit de topografische kaart met in het blauw de contouren van het plangebied. Linksboven de locatie binnen de gemeente Leusden.

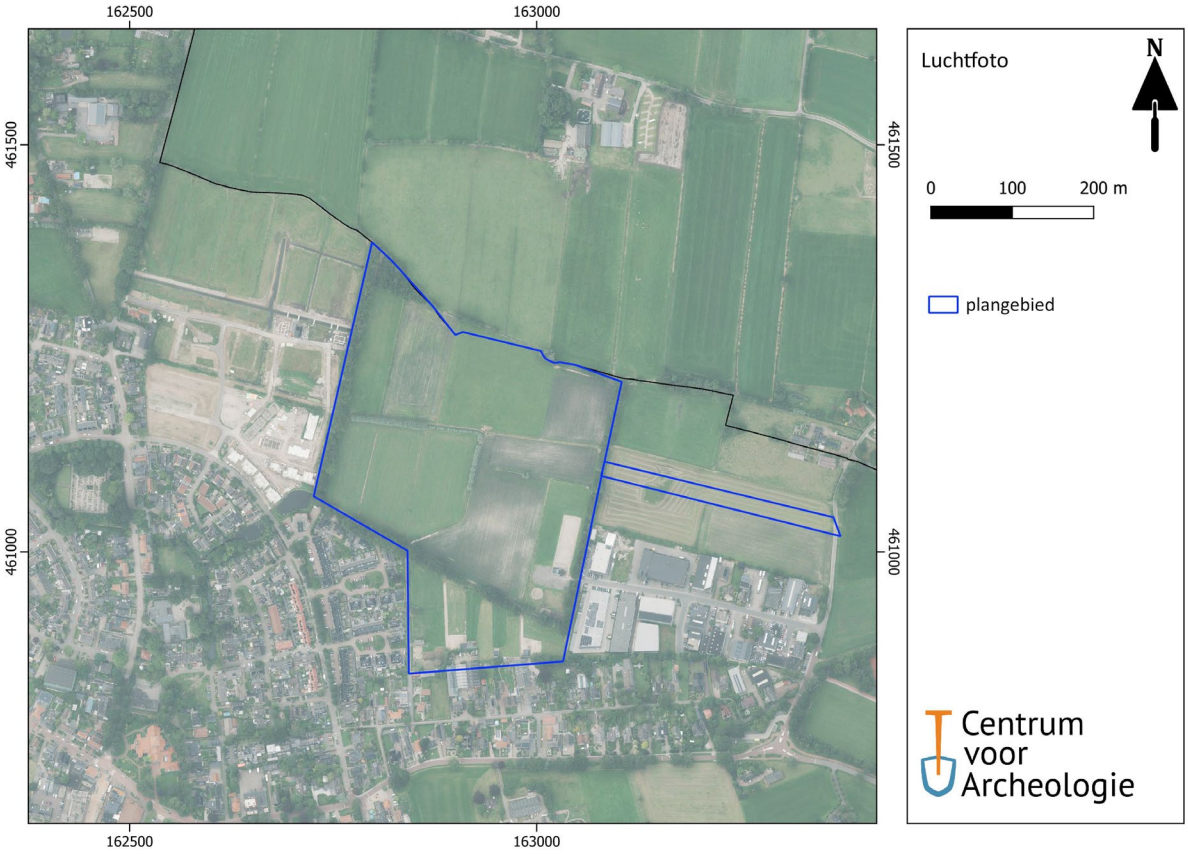

Uitsnede uit de luchtfoto met in het blauw de contouren van het plangebied.

Aardwetenschappelijke situatie

Geomorfologie	Ten dele verspoelde dekzanden en uitblazingskom
Bodem	Gooreerdgronden en laarpodzolgronden
Watertrap	80 cm - 200 cm min maaiveld
Maaiveldhoogte	4,5 -5,2 m +NAP

Landschap en locatiekeuze

Archeologische resten zijn niet willekeurig over het landschap verspreid; ze hebben meestal een relatie met het landschap en de afzonderlijke elementen daarin. Veel van deze elementen - of de resten ervan - zijn in het huidige landschap nog aanwezig. Analyse van het landschap levert informatie over de ontstaansgeschiedenis ervan en de archeologische
resten die erin voor kunnen komen. Geomorfologische en bodemkundige omstandigheden
bepalen vaak ook de conserveringsgraad van aanwezige resten.

De vorming van het (oorspronkelijke) landschap en het reliëf daarin is via de geomorfologische kaart te achterhalen. In Amersfoort en omgeving gaat het om grofweg vier geomorfologische gebieden; dekzandruggen, dekzandvlakken, beekdalen en de stuwwal. De geomorfologische kenmerken veranderen in principe niet, behalve door menselijk handelen, zoals afgraven.
De bovenlaag van de grond verandert onder invloed van klimaat, flora en fauna. Het proces van aanvoer, omzettingen en afvoer van stoffen heet ‘bodemvorming’. In de doorsnede van de bodem kan men verschillende lagen onderscheiden. Deze lagen, met ieder hun specifieke eigenschappen, worden ‘horizonten’ genoemd. Een indeling van bodems naar typen wordt op basis van de verschillende horizonten en hun kenmerken gemaakt en staan op de bodemkaart afgebeeld.

De geomorfologische en bodemkundige omstandigheden zijn belangrijk voor archeologie. De conservering en gaafheid van de sporen en de vondsten zijn er voor een belangrijk deel van afhankelijk. In (kalkloze en schrale) zandgronden bijvoorbeeld blijft organisch materiaal slechter bewaard, dan in klei of veen. Ook kan de opbouw van de bodem iets zeggen over hoe het landschap is ingericht of welke archeologische resten nog aanwezig kunnen zijn. Ten slotte is ook het reliëf zeer belangrijk voor de locatiekeuze van de mens in het verleden. Tot aan de ontginningen vanaf de Late Middeleeuwen gingen mensen vooral op de (flanken van de) hogere gronden niet al te ver van water leven. Daarom zijn in ons gebied de dekzandruggen in de buurt van de beken archeologisch erg interessant.

Grondwater en conservering

Op de bodemkaart staan eveneens grondwatertrappen aangegeven. De grondwatertrappen geven het verloop tussen de lage grondwaterstand in de zomer en het hoge grondwaterpeil in de winter weer. De grondwatertrap is een zeer belangrijke indicator voor de conservering van met name organische, paleo-ecologische resten en metaal. Wanneer deze materialen vooral boven de gemiddelde grondwaterstand aanwezig zijn, zal de conservering slecht zijn. Was de grondwaterstand hoog, dan is de conservering beter.

Landschap

Leusden ligt op de overgang van twee landschapstypen: de stuwwal van de Utrechtse Heuvelrug in het westen en het dekzandgebied van de Gelderse Vallei in het oosten. Zandruggen, vlakten en meanderende beken bepalen het beeld van het landschap. Tijdens de voorlaatste ijstijd (Saalien), ruim 150.000 jaar geleden, raakte het noordelijk deel van Nederland bedekt met landijs. De gletsjers stuwden en persten toen het aanwezige zand en grind voor hen uit. Op deze manier ontstonden de Utrechtse Heuvelrug en het Veluwe-massief. Het tussen deze stuwwallen gelegen glaciale bekken vormt de basis van de Gelderse Vallei.

Tijdens de laatste ijstijd (Weichselien, 116.000 tot 11.500 jaar geleden) stopten de gletsjers noordelijk van Nederland. Nederland was een poolwoestijn. Waar poolwinden vrij spel hadden en enorme hoeveelheden zand verplaatsten. In het bekken van de Gelderse Vallei werd een dikke deken van zand afgezet, dat voornamelijk afkomstig was van de omringende stuwwallen. De wind heeft in dit dekzand reliëf in de vorm van lange, parabole duinen (*dekzandruggen*) tot een hoogte van maximaal 5 m aangebracht. Vanaf ongeveer 11.500 jaar geleden (het Holoceen) steeg de temperatuur en daarmee het grondwater. Vanaf de Veluwse stuwwal zochten beken hun weg door het dekzandlandschap. Daarbij werden beekdalen van hooguit enkele meters diep uitgesleten, waarin afzettingen van beekleem ontstonden. Veenvorming ontstond hierdoor in de laag gelegen gebieden. De hogere delen van het landschap raakten juist begroeid met bossen.[4]

Geomorfologie, geologie en hoogte

Het plangebied ligt in het dekzandgebied van de Gelderse Vallei. De bijbehorende geologische formaties zijn de Formatie van Boxtel en het Laagpakket van Wierden.[5] Volgens de geomorfologische kaart ligt het plangebied op een laagte van ten dele verspoelde dekzanden. Ongeveer in het midden en in het noordwesten liggen uitblazingskommen. Direct ten zuiden van het plangebied ligt een dekzandrug. Ten noorden van het plangebied ligt het beekdal van de Barneveldsebeek. Ten zuiden stroomt de Modderbeek.
Verspoelde dekzanden zijn in het meer vochtige klimaat van het Holoceen tot stand gekomen. Zandpakketten kwamen opnieuw in aanraking met water. Hierdoor konden dekzandruggen deels vervlakt raken of bedekt worden door jongere sedimenten.

Uitblazingskommen zijn laagten in het landschap die zijn ontstaan tijdens het Weichselien. Tijdens deze periode was het koud, droog en was er weinig vegetatie. Hierdoor kon de wind vrij rondrazen. Wanneer het droog was, kon de wind het losse dekzand wegblazen. Dit weggeblazen zand bleef achter op de natte of venige lagen.[6] Hierdoor ontstonden geïsoleerde lagen van zand die zich steeds op bleven hogen. Door de invloed van de wind kregen deze lagen de vorm van een kom, de uitblazingskommen. Ze zijn vaak ondiep, namelijk tot maximaal 2,5 meter. Na het Weichselien, in het Holoceen, veranderde het klimaat. Het werd warmer en vochtiger, waardoor er in de uitblazingskommen een meertje of vennetje ontstond. Dit vennetje groeide later langzaamaan dicht, waardoor veen begon te ontwikkelen. Deze veengrond is uiteindelijk in de 20e eeuw op sommige plekken afgegraven. Of dat ook gebeurt is in het plangebied is niet duidelijk.

Maaiveldhoogte

De maaiveldhoogte van het plangebied loopt naar het zuidoosten iets op.[7] In het noordwesten is de hoogte ongeveer 4,5m +NAP. In het zuidoosten ongeveer 5,2m +NAP. De uitblazingskommen zijn niet terug te zien op het Actueel Hoogtebestand van Nederland. Een reden hiervoor kan zijn dat deze na de ontginningen zijn geëgaliseerd zodat landbouw op het plangebied gemakkelijker werd.

[4] Scholte Lubberink et al, 2015, 17-33.
[5] www.Dinoloket.nl
[6] Geomonden 2018.
[7] www.ahn.nl.

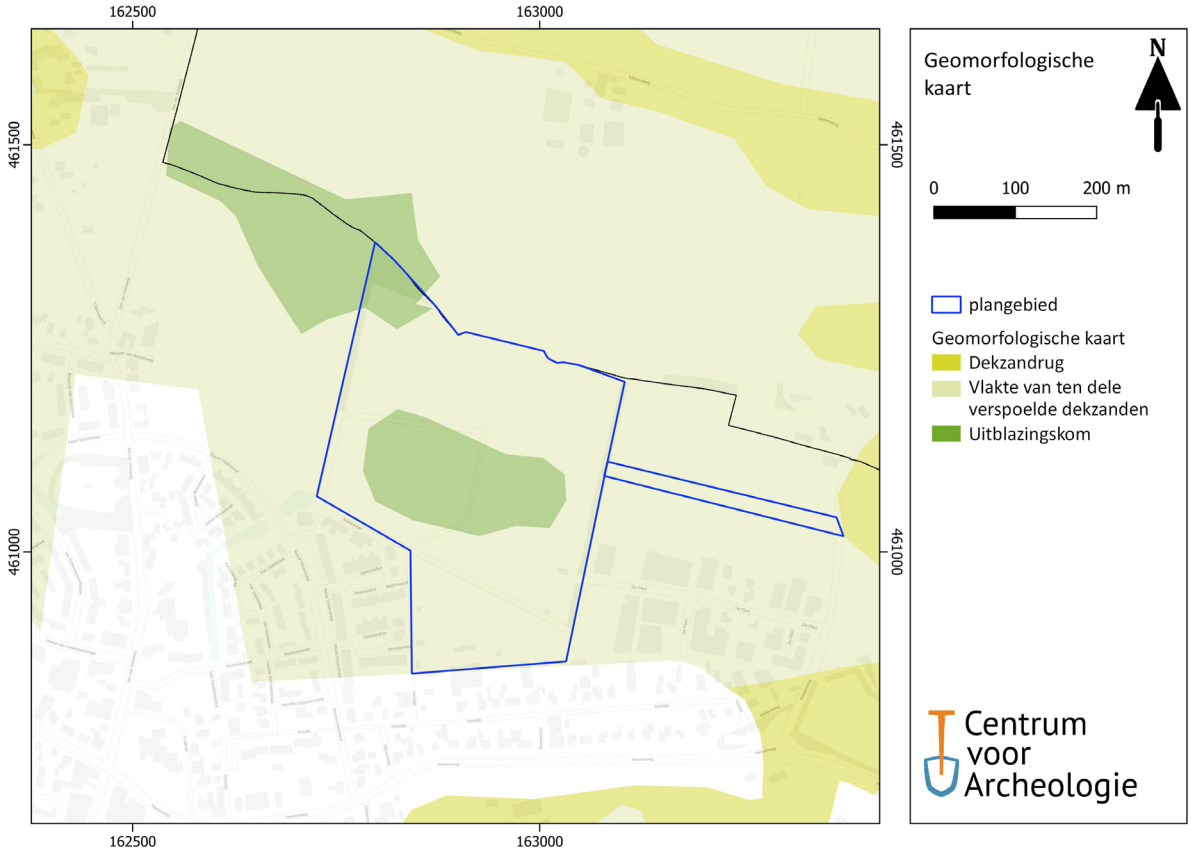

Uitsnede uit de geomorfologische kaart (bron: Alterra 2022 via PDOK)

Voorbeeld van een uitblazingskom in het veld (begroeid). (bron: https://www.vanmustotgras.nl/uitblazingskom-duunsche-landen)

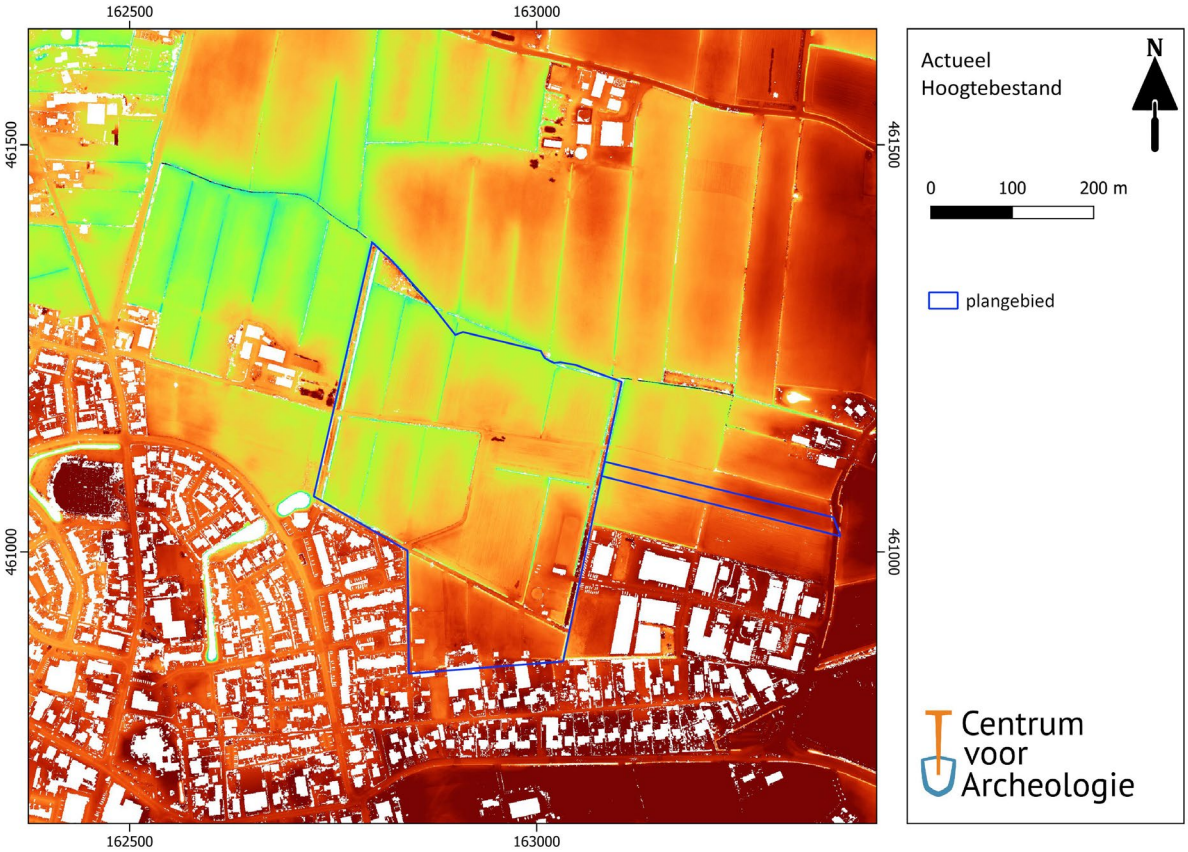

Uitsnede uit het Actueel Hoogtebestand Nederland (www.AHN.nl) versie 4. Groen is laag (ongeveer 3m +NAP, donkerrood is hoog (ongeveer 6m +NAP).

Bodem en grondwatertrap

Op de bodemkaart is te zien dat het plangebied bestaat uit gooreerdgronden. Geheel in het zuiden liggen laarpodzolgronden. Beide gronden bevatten leemarm en zwak lemig fijn zand.

Gooreerdgronden zijn kalkloze, minerale zandeerdgronden met een zwak ontwikkelde humuspodzol B-horizont. De gronden komen vooral in de bovenloop van beekdalen voor, waardoor deze bodem redelijk nat is. De minerale eerdlaag is tussen de 15-50 centimeter dik.[8]
Laarpodzolgronden hebben een egaal zwarte bovengrond. De B-horizont daaronder verschilt in de ontwikkeling en kan, in tegenstelling tot de gooreerdgronden, rijk zijn aan ijzerconcreties. Laarpodzolgronden ontstaan over het algemeen doordat veldpodzolgronden met potstalmest zijn opgehoogd. Deze potstalmest komt van boerderijen in de buurt.

[8] Bodemkaartlegenda, z.d.

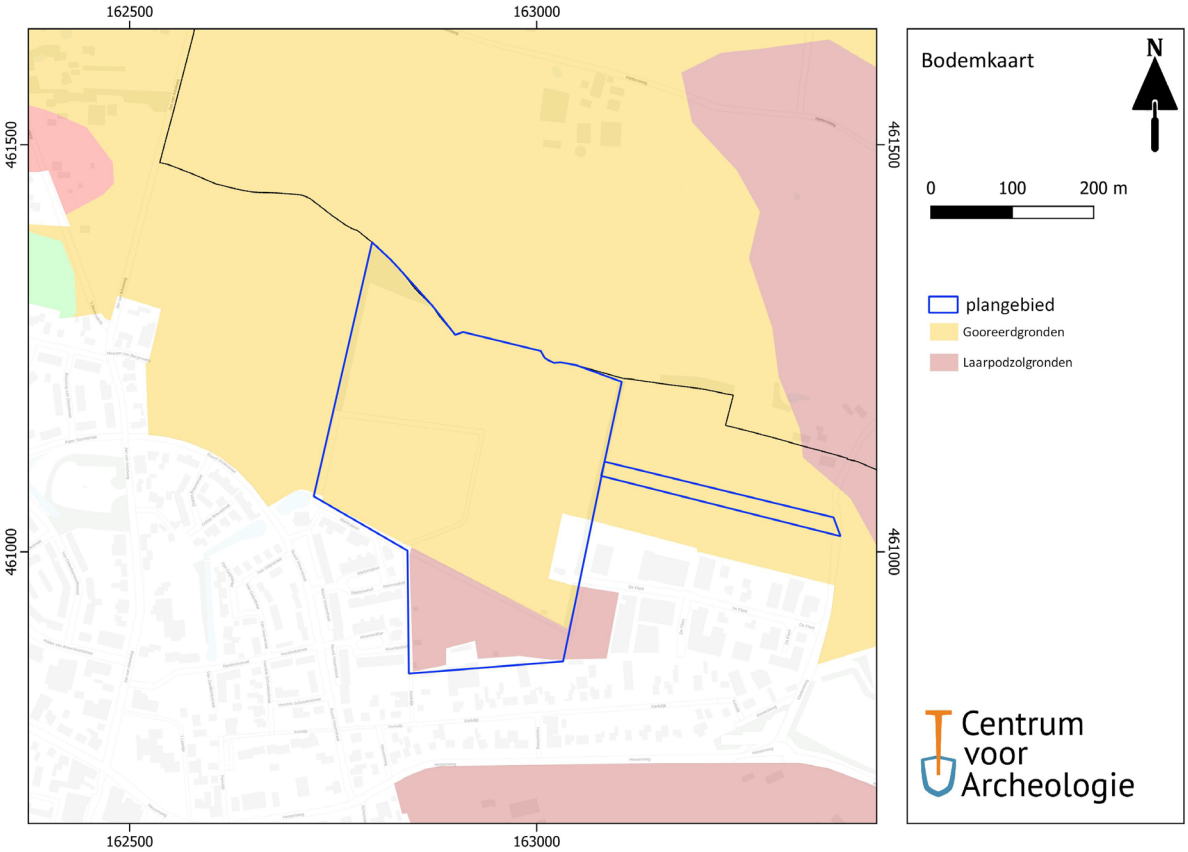

Uitsnede uit de bodemkaart (bron: Alterra 2022 via PDOK)

Grondwatertrap

In de archeologie wordt ook rekening gehouden met het niveau waarop grondwater zich bevindt. Grondwater kan namelijk een grote rol spelen in de eventuele belemmering in het werkproces of conservering van vondsten. Als het grondwater zich namelijk ondiep onder het maaiveld bevindt, kan dat betekenen dat mogelijke archeologische artefacten die daar liggen beter bewaard zijn gebleven. Met name organisch materiaal zoals hout, leer, bot en textiel. Andersom betekent dat dus als het grondwater zich dieper bevindt, dat de artefacten boven dit niveau waarschijnlijk in minder goede of zelfs slechte staat in de grond bewaard zijn gebleven. Daarbij kan het grondwaterniveau ook bepalen welke methoden en technieken er benaderd kunnen worden om zo goed mogelijk te werk te gaan. Een hoge grondwaterstand maakt het veldwerk namelijk lastiger.

Binnen het plangebied is de grondwatertrap III, met in het zuiden stukken met grondwatertrap V en VI.[9] De gemiddelde hoogste grondwaterstand ligt tussen de 25 en 40cm onder het maaiveld.[10] De diepste grondwaterstand ligt tussen de 110 centimeter en 140 meter onder maaiveld. Deze grondwaterdieptes komen overeen met het hoogtebeeld volgens de AHN. Zo is te zien dat het grondwaterniveau aan de zuidoostzijde van het plangebied, richting de dekzandrug, iets dieper ligt dan in de rest van het perceel.

[9] www.bodemdata.nl

[10] Knotters e.a. 2018.

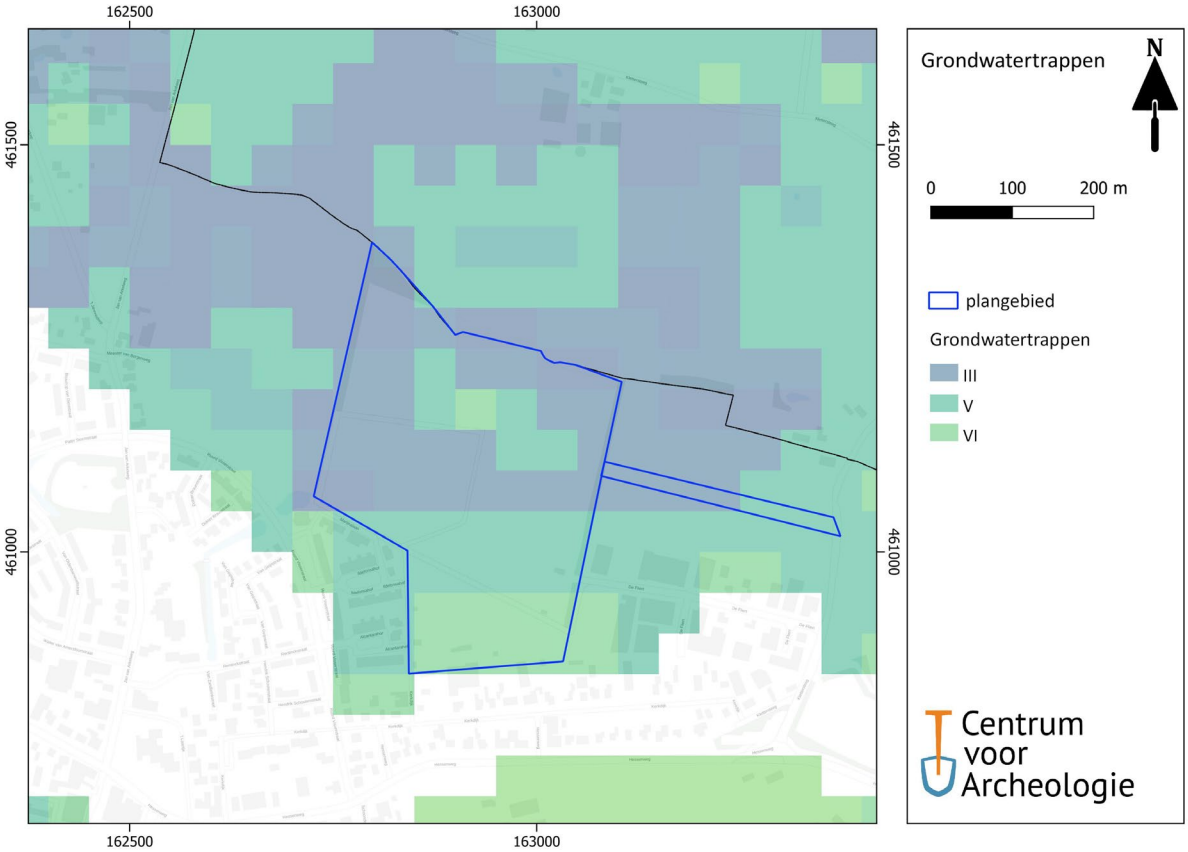

De grondwatertrappen (bron: www.bodemdata.nl)

Bodemverstoring

Om goed voorbereid te zijn in het veld, is het van belang om van tevoren de (mogelijke) verstoringen in het plangebied vast te leggen. Op deze manier kan men obstakels tijdens het veldwerk op de juiste wijze aanpakken.

Ten eerste bevindt het plangebied zich op verspoelde dekzandlagen. Dit kan betekenen dat archeologische resten uit context zijn geraakt en mogelijk niet meer intact zijn. Daarbij zorgen de bodemtypen voor fluctuaties in grondwaterstand, waardoor archeologische resten mogelijk gedegradeerd kunnen zijn. Ook bevindt zich in het plangebied een vennetje / uitblazingskom die niet meer terug te zien is op het Actueel Hoogtebestand Nederland. Dit gedeelte van het plangebied kan daarom verstoord zijn door eventuele afgravingen en opvullingen van puin.

Het plangebied wordt ook gebruikt voor agrarische doeleinden. Zo wordt er vee gehouden, maar wordt de grond ook bewerkt voor o.a. mais. Landbouw kan invloed hebben op de conditie van archeologische vondsten. Een diepploeg kan bijvoorbeeld meer dan één meter diep de grond in gaan, waardoor (archeologische) grondlagen al gauw verstoord raken. Of er ook in het plangebied wordt / werd gediepploegd is daarentegen niet zeker.

Ook is het van belang rekening te houden met de ligging van kabels en leidingen. Natuurlijk zodat deze niet beschadigd zullen worden, maar ook om te weten of er al eerder gegraven is en de bodem verstoord is. Voor het plangebied is ook een klicmelding opgevraagd. De uitkomst van deze klicmelding laat zien dat er in het plangebied geen grote kabels en leidingen liggen die een probleem zullen zijn voor archeologisch onderzoek.[11] Er ligt ten zuiden van het plangebied een waterleiding en ten oosten (aan de rand van het plangebied) een telecommunicatiekabel. Ten slotte bevindt zich ten noorden en westen aan de randen van het plangebied een rioolleiding.

Analyse

11 https://www.kadaster.nl/zakelijk/producten/graafwerk/klic-melding

Aan de hand van de informatie die verzameld is, is het nu mogelijk om een archeologische analyse voor de landschappelijke situatie te schetsen. In deze analyse wordt nagelopen welke landschappelijke elementen het plangebied heeft en wat dit voor de archeologie kan betekenen.

Landschappelijke ligging en geomorfologie

Het plangebied bevindt zich in een landschap dat teruggaat tot het Weichselien. Het terrein ligt relatief laag op verspoelde dekzandlagen, ten noordwesten van een dekzandrug. Deze dekzandrug kan in het verleden aantrekkelijk zijn geweest voor bewoning of andere menselijke activiteiten, vanwege de hogere en drogere ligging. Het mogelijke vennetje ter plaatse van de uitblazingskom kan aantrekkelijk geweest zijn voor mens en dier. In de vroege Prehistorie kan de plek zijn gebruikt om te jagen op diverse dieren of visvangst. Later, vanaf het Laat-Neolithicum, kan het meertje zijn gebruikt als drenkplaats voor vee. Ook is water van oudsher een geliefde plek voor rituele deposities.

Bodemopbouw en conservering

Binnen het plangebied komen gooreerdgronden en laarpodzolgronden voor. Gooreerdgronden zijn over het algemeen nat en daardoor minder geschikt voor bewoning. Laarpodzolgronden daarentegen zijn vaak gevormd op oude ontginningsgronden (veldpodzolgronden) en kunnen wijzen op vroeg agrarisch gebruik in de Middeleeuwen. Beide bodemtypes bestaan voornamelijk uit zand, waarbij de gooreerdgronden ook nog eens kalkloos zijn. Dit zorgt voor matige tot slechte conserveringsomstandigheden voor organisch materiaal zoals hout, leer, bot en textiel. De gevarieerde grondwaterstand, tussen 25 en 140 centimeter onder maaiveld, maakt dat organisch materiaal eveneens matig tot slecht is geconserveerd. Daarentegen kunnen vuursteenartefacten en aardewerk wel goed bewaard blijven in zandige bodems.

Bewoningsgeschiedenis en landgebruik

Ontginning	Kampenontginning
Oudste vermelding	Boerderij Klein Achterveld: 1601
Kadastrale minuutplan 1832	Heide
Topografische kaart circa 1900	Weiland, bouwland, productiebos en heide
AMK terrein of beschermd monument	-
Vindplaats binnen plangebied	-
(Verwachtings-)waarde archeologische beleidskaart	Middelhoge archeologische verwachting

Regio Amersfoort[12]

Het onderzoeksgebied bevindt zich binnen de archeoregio het Utrechts-Gelders zandgebied.[13] Dit gebied strekt zich uit van de Utrechtse Heuvelrug in het westen tot de Veluwe in het oosten.
De oudste vondsten uit het dekzandgebied in deze regio dateren uit het einde van de laatste ijstijd, ongeveer 15.000 jaar geleden (Oude Steentijd). Het gaat om vuurstenen werktuigen van rendierjagers. Uit de Midden Steentijd (8800 - 4900 voor Chr.) en de Nieuwe Steentijd (5300 - 2000 voor Chr.) zijn in de omgeving verschillende kleine, tijdelijke kampementen gevonden van jagers-verzamelaars. Uit de Bronstijd (2000 - 800 voor Chr.) zijn de vindplaatsen schaarser. In de IJzertijd (800 - 12 voor Chr.) echter was deze regio erg in trek; er zijn veel boerderijen uit die periode opgegraven. De bewoningssporen uit de Prehistorie zijn voornamelijk op de dekzandruggen gevonden of op de overgang van dekzandrug naar -vlakte.

Sporen en vondsten uit de Romeinse tijd (12 voor Chr. - 450 na Chr.) en Vroege Middeleeuwen (450 - 1000 na Chr.) worden in deze regio slechts sporadisch aangetroffen. Hoogstwaarschijnlijk houdt dit nauw verband met de landschappelijke vernatting in deze periode.[14] Sporen uit de Late Middeleeuwen (1000 - 1500 na Chr.) zijn echter talrijk. In de 11de eeuw werd namelijk gestart met de ontginning van de Gelderse Vallei. In fasen ontstond een cultuurlandschap met strook- en blokverkavelingen afgewisseld met dorpen, zoals we dat op veel plekken nog herkennen. Vanaf de 12de eeuw tot in de 14de eeuw werden ook de lage, natte delen ontgonnen. In deze tijd ontstond ook de stad Amersfoort. Na 1500 zette de ontginningen en de bevolkingsgroei.

De bewoningsgeschiedenis en landgebruik in en rondom Achterveld Noord-Oost

Binnen het plangebied zelf komen de oudste gegevens over de geschiedenis of landgebruik van de kadastrale minuutplan uit 1832. Er zijn geen archeologische gegevens en oudere geschreven bronnen bekend over het plangebied zelf. Wel is in de omgeving archeologisch onderzoek geweest.

Prehistorie

Vanaf ongeveer 1 km afstand ten noordwesten van het plangebied zijn vier vindplaatsen bekend uit de Prehistorie. Deze vindplaatsen liggen op een dekzandrug tussen de Barneveldse Beek en de Emelaarse Weg en dateren uit het Mesolithicum en Neolithicum.[15] Er zijn onder andere klingen, afslagen en minimaal 33 andere vondsten van vuursteen aangetroffen die wijzen op bewoning.

Wat verder richting het zuiden is aan de Asschatterweg ook een vindplaats uit het Mesolithicum en Neolithicum aangetroffen.[16]

[12] Scholte Lubberink et al, 2015, 33-47.
[13] Lauwerier en Lotte, 2002.
[14] Scholte Lubberink et al, 2015, 28, 166-168.
[15] Hazenberg 1995.
[16] Archis zaaknummer 2961671100 en Hazenberg 1995.

Naast diverse vuursteenvondsten is ook een zogenaamde Fels-Ovalbeil gevonden. In 2002 zijn er op nog geen kilometer ten zuiden van het plangebied vondstmeldingen gedaan door de AWN aan de Schoonderbekerweg.[17] Deze vondsten dateren uit verschillende perioden. Ze zijn gedaan in het zuidelijke beekdal, een context die aansluit bij het huidige plangebied, namelijk een laagte. Helaas zijn de diepten van deze vondsten niet bekend. De vondsten bevatten zo'n 21 vuursteenvondsten, waaronder klingen, stekers, slijpstenen en een trapezium spit

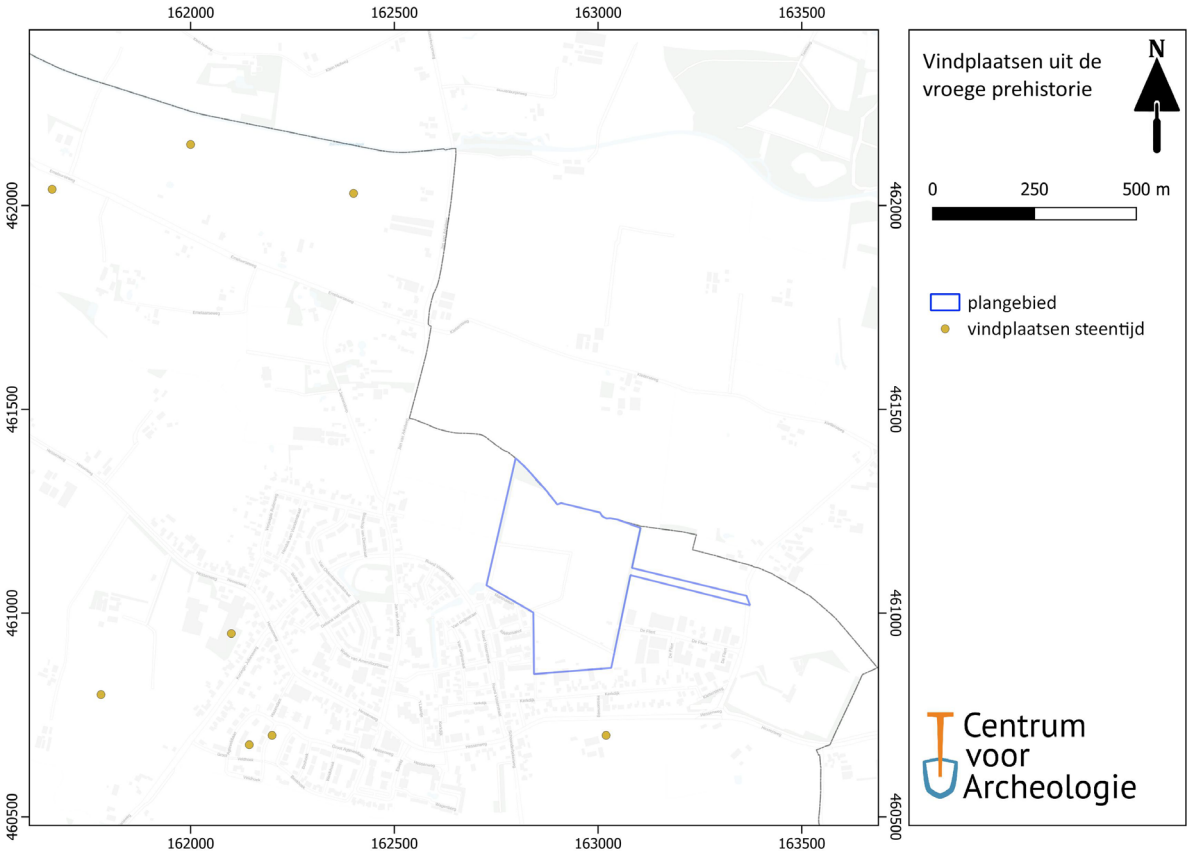

Locatie van de vindplaatsen van jager-verzamelaars (gele stippen) in de omgeving van het plangebied (blauw) (bron:archis)

[17] Archiszaaknummer: 2961696100.

Middeleeuwen en Nieuwe tijd

In de omgeving van het plangebied zijn geen archeologische vindplaatsen uit de periode Bronstijd tot en met Vroege Middeleeuwen bekend. Kleinschalige bewoning kan op de (hogere) dekzandruggen voorkomen, maar is dus nog niet gevonden. Vanaf de 11de eeuw worden de gronden meer systematisch in cultuur genomen.[18] Er ontstond een patroon van verspreide boerderijen met omringend bouwland, zogenaamde kampen. De bouwpercelen werden vaak omgeven door heggen of hakhout. De eerste wegen, waartoe ook de ten noorden van het plangebied verlopende Hessenweg behoort, werden op de dekzandruggen en evenwijdig aan de beken aangelegd, wat de bochtige oost-west richting van de oude doorgaande wegen verklaard. Het plangebied bevindt zich ten noorden van zo'n doorgaande weg. Deze route is in ieder geval in de 16de eeuw bekend als hessenweg.[19] Mogelijk bestaat de weg echter al langer. Hessenwegen zijn eind 16de eeuw ontstaan als interlokale wegen waarover handelswaar tussen oost en west werd vervoerd. De wegen zijn aangepast aan de asbreedte van de 'Hessische karren' uit Duitsland.

Achterveld

De oudste geschreven bronnen gaan over boerderijen aan de zuidkant van het onderzoeksgebied en het begin van het dorp Achterveld in de 17de eeuw.[20] Boerderij Klein Achterveld is in 1601 in het bezit van Wilhelm van Achteveldt.[21] Klein Achterveld is daarmee in ieder geval ouder dan 1601. Ook de achternaam van de eigenaar verraadt dat de boerderij ouder is dan 1601. De nabij gelegen boerderij Groot Achterveld wordt in 1674 voor het eerst genoemd. Aangezien het voorvoegsel 'Klein' betekent dat het om een tweede boerderij gaat, moet Groot Achterveld ouder zijn dan Klein Achterveld.

Het dorp Achterveld is ontstaan vanuit de boerderij Groot Achterveld. In dat jaar kreeg de Barneveldse katholieke parochie een nieuwe priester: Meinardus van Houten. Meinardus zag in dat, omdat de meeste parochianen inmiddels protestant waren geworden, hij in het Gelderse dorp de parochie niet opnieuw op kon bouwen, en week uit naar Achterveld. In de boerderij Groot Achterveld ging hij de Heilige Mis opdragen en begon met de zielzorg. Rond 1730 werd er bij de boerderij een pastorie gebouwd en ongeveer 15 jaar later een kerkje. De huidige Sint Jozefkerk is in 1932-1933 gebouwd.

19de en 20ste eeuw

Op de kadastrale minuut van 1832 is het plangebied in gebruik als heidegebied. Het grootste deel van het gebied is in bezit van een rentenier uit Stoutenburg. Aan de zuidkant en de oostkant heeft een landbouwer uit Barneveld de heide in bezit. De Bonnekaart laat zien dat vanaf 1870 de heide wordt ontgonnen om het land geschikt te maken voor agrarisch gebruik. Vanaf 1870 tot aan nu is er weinig veranderd in het plangebied. Tot 1971 liep de grens tussen de provincies Utrecht en Gelderland ten westen van het plangebied, langs de Jan van Arkelweg.[22] Het plangebied lag dus lange tijd in de provincie Gelderland en in de gemeente Barneveld.

[18] Renes, H., H. Vlaardingerbroek en L. Wevers 1998.
[19] Blijdenstijn, R., 2015, 64-67.
[20] https://www.historieleusden.nl/hkl-achterveld-dorp-1.; Hoewel dorpshistoricus J.M. Schouten stelt dat het oudste bekende jaartal waarin Achterveld wordt genoemd een oorkonde van 17 september 1309 is, waaruit blijkt dat ene Heer Everard de tiendrechten mag verkopen blijkens een rechtelijke uitspraak van de bisschop van Utrecht: De Rooze 2023
[21] https://www.historieleusden.nl/hkl-boerderij-kleinAchterveld.

[22] Cultuurhistorische Atlas van de provincie Utrecht via: https://utrecht.maps.arcgis.com.

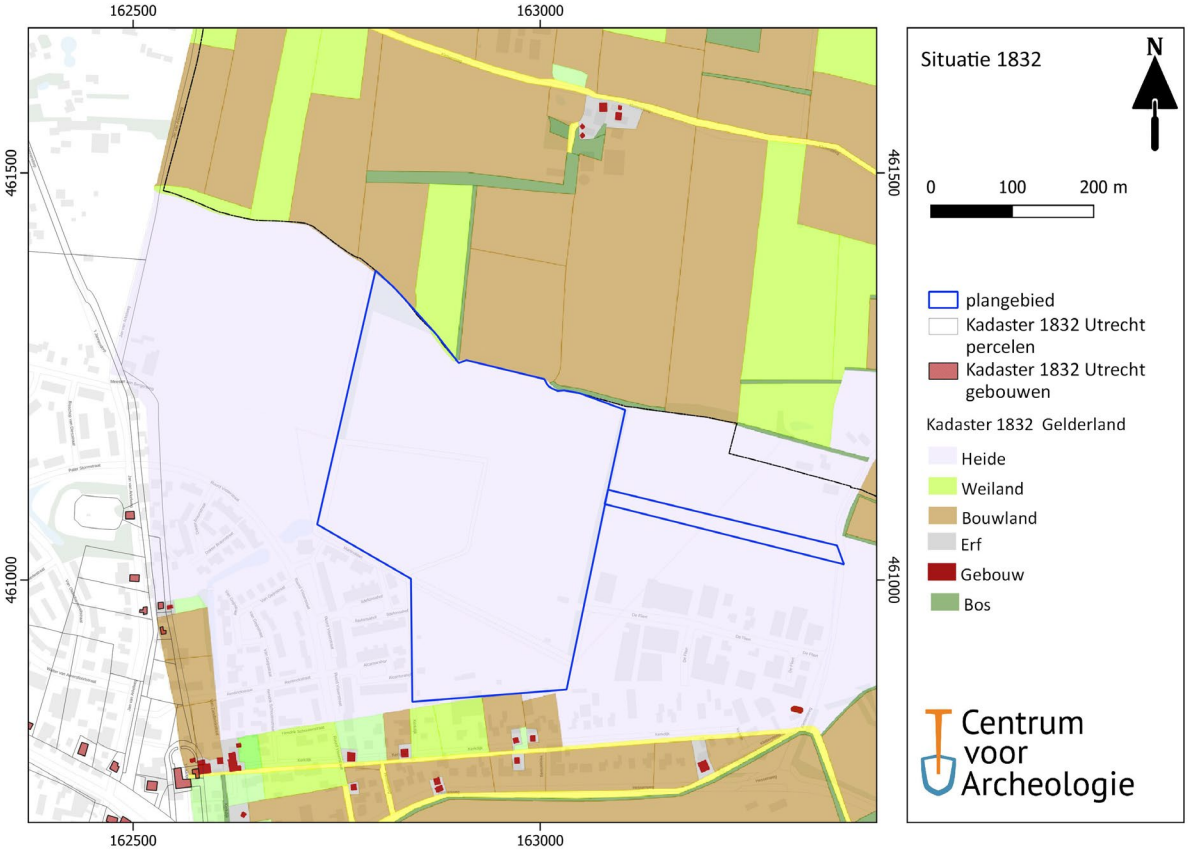

Uitsnede uit de kadastrale minuutplan van 1832 (www.hisgis.nl). Links is de kaart van de provincie Utrecht. Rechts de kaart van de provincie Gelderland. Alleen die laatste wordt in kleur aangeboden.

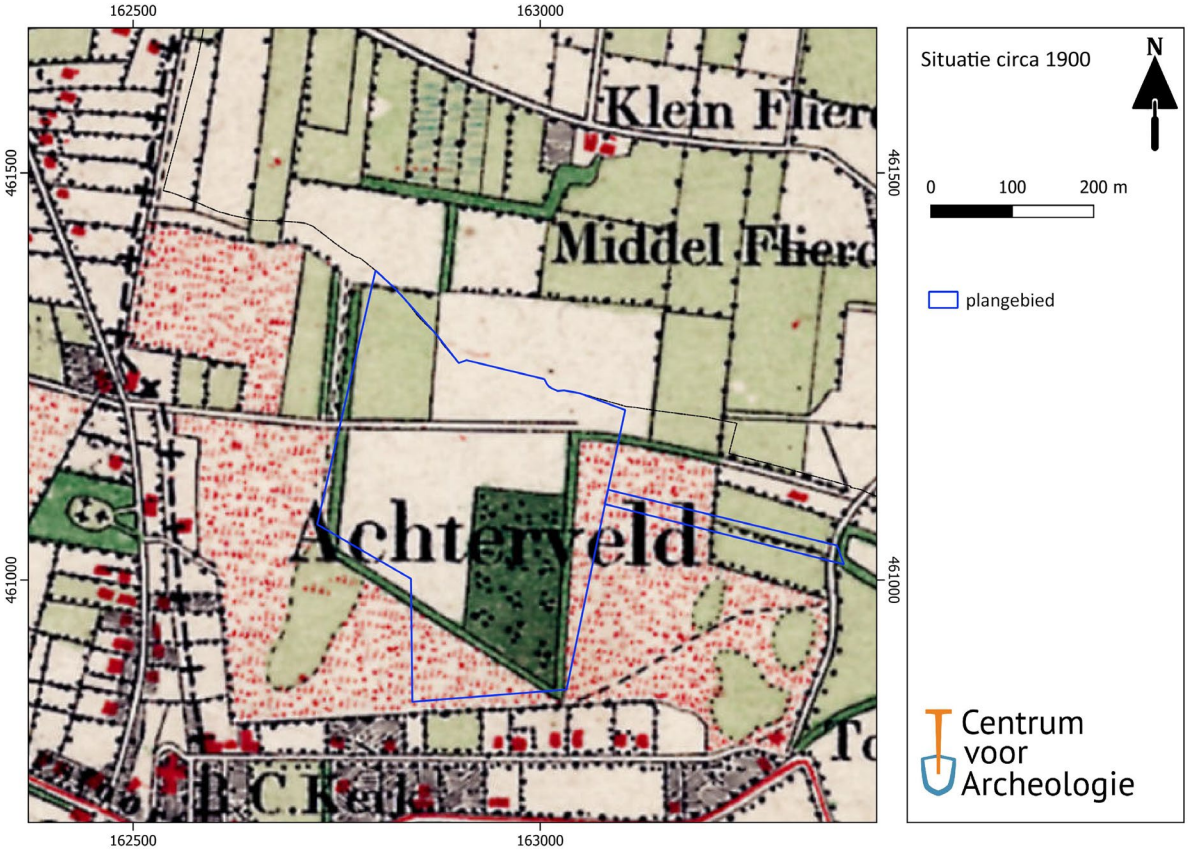

Uitsnede uit de topografische kaart van omstreeks 1900 (www.topotijdreis.nl). De provinciegrens is aangegeven met +--+.

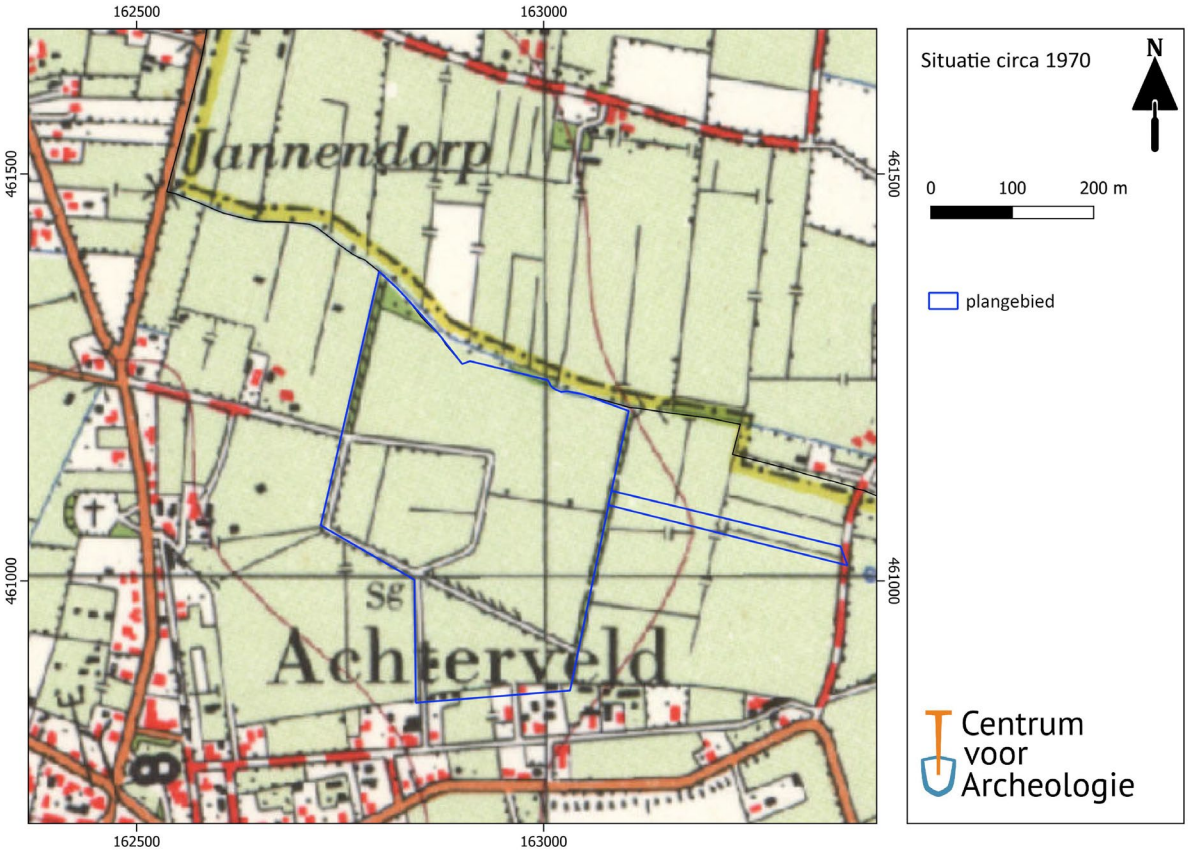

Uitsnede uit de topografische kaart van omstreeks 1970 (www.topotijdreis.nl).

In Achterveld is in 1940 behoorlijk gevochten. Ook is in het dorp in 1945 een belangrijk akkoord gesloten over de voedselverdeling in West-Nederland aan het eind van de oorlog. Toch zijn volgens de inventarisatiekaart van conflictarcheologie in het onderzoeksgebied geen relicten uit de Tweede Wereldoorlog bekend.[23]

Analyse

Op basis van de verzamelde gegevens is het mogelijk een archeologische analyse van de bewoningsgeschiedenis en het landgebruik op te stellen. In deze analyse wordt bekeken welke bewonings- en landgebruik kenmerken het plangebied heeft, en wat deze kunnen betekenen voor de archeologische verwachting.
In de directe omgeving zijn diverse archeologische vindplaatsen aangetroffen, voornamelijk daterend uit de vroege Prehistorie. Het plangebied is vanaf ongeveer 1832 zichtbaar op historisch kaartmateriaal. Rond die periode was het gebied in gebruik als heide en is er geen bewoning aanwezig. Er zijn ook geen aanwijzingen voor bewoning vóór die tijd. Vanaf circa 1870 wordt de heide ontgonnen. Tot op heden zijn er binnen het plangebied zelf geen sporen van bewoning vastgesteld. Er zijn voornamelijk archeologische resten uit de Prehistorie te verwachten.

[23] Beckers 2025.

Gespecificeerde archeologische verwachting

Kans op archeologische waarden	Laag tot middelhoog
Periode	Prehistorie
Complextypen	(jacht)kampjes en (rituele) deposities
Stratigrafische positie	Top dekzand/ in veenlaag

In dit hoofdstuk wordt bepaald wat de specifieke archeologische verwachting is op basis van bodemkundige, historische en archeologische gegevens. Wat voor soort archeologische vindplaatsen zou tijdens een eventueel archeologisch onderzoek kunnen worden gevonden? Wat is de omvang, de datering en de conservering?

Op grond van bodemkundige, historische en archeologische gegevens zouden in het plangebied resten kunnen worden aangetroffen uit met name de Prehistorie. Het dichtgestoven vennetje in het plangebied was vermoedelijk in de Prehistorie nog nat. Natte gebieden zoals een ven waren erg aantrekkelijk. Voor jager-verzamelaars omdat water bepaalde planten en dieren aantrekt. In de buurt van water zouden dus kleinschalige en zeer tijdelijke kampementen zijn geweest om voedsel te verkrijgen. In de directe omgeving van het plangebied zijn op verschillende locaties aanwijzingen gevonden voor (tijdelijke) bewoning in het Mesolithicum en/of Vroeg Neolithicum. Het is denkbaar dat de jager-verzamelaars uit dit gebied dus ook bij het vennetje hebben gezeten.

(Jacht)kampjes zijn archeologisch te herkennen door één of meerdere clusters van artefacten van vuursteen. Vaak liggen er ook sporen van (haard)kuilen in de buurt en soms wordt er een paalspoor van een tent gevonden. De kampjes zijn een paar vierkante meter tot enkele honderden vierkante meters groot. Aan visvangst gerelateerde structuren of objecten zoals visfuiken en netverzwaringen kunnen overigens ook uit latere periodes dateren.

Natte gebieden, zoals een ven, waren gedurende alle periodes belangrijke religieuze plekken. Er zijn veel deposities bekend in natte contexten. De aard van de gedeponeerde voorwerpen loopt sterk uiteen: het varieert van bijlen, zwaarden, speer- en lanspunten, aardewerk, wagenwielen, maalstenen, kluwens wol tot hertengeweien. Hoewel er nog geen concrete aanwijzingen zijn voor bewoning vanaf het Laat-Neolithicum in de directe omgeving, zou het vennetje uit het plangebied kunnen zijn gebruikt voor (rituele) deposities in deze periodes. Mogelijk zijn er zelfs steigers of andere houten constructies geplaatst, bijvoorbeeld om deposities dieper in het water te kunnen gooien.

Gaafheid en conservering

Sporen uit de vroege Prehistorie zijn naar verwachting sterk gedegradeerd. Ook door de agrarische activiteiten in het gebied zal in veel gevallen de bovenkanten van de sporen zijn afgetopt. Bovendien zullen door deze activiteiten de vuursteenconcentraties verspreid zijn geraakt.
Vondsten zullen in de relatief natte context van een dichtgestoven vennetje matig tot goed zijn geconserveerd.

Periode	Complextype	Verwachting*	Stratigrafische positie	Omvang
Laat-Paleolithicum	Bewoning	Laag	Top dekzand	paar m2 tot enkele honderden m2
Mesolithicum	Bewoning en visvangst	Middelhoog	Top dekzand/veen	paar m2 tot enkele honderden m2
Mesolithicum	Depositie	Middelhoog	Top dekzand/veen	
Neolithicum - Bronstijd	Depositie	Middelhoog	Top dekzand/veen	paar m2
Neolithicum - Bronstijd	Visvangst	Middelhoog	Top dekzand/veen	
IJzertijd	Depositie	Middelhoog	Top dekzand/veen	paar m2
IJzertijd	Visvangst	Middelhoog	Top dekzand/veen	
Romeinse Tijd	Depositie	Middelhoog	Top dekzand	paar m2
Romeinse Tijd	Visvangst	Middelhoog	Top dekzand/veen	
Middeleeuwen	Agrarisch en visvangst	Middelhoog	Top dekzand/veen	Gehele plangebied
Middeleeuwen	Bewoning	Laag	Top dekzand	enkele honderden m2
Nieuwe Tijd	Agrarisch	Hoog	Top dekzand	Gehele plangebied
Nieuwe Tijd	Bewoning	Laag	Top dekzand	enkele honderden m2

Overzicht van de verwachting van vindplaatsen uit diverse periodes.
* indien bodem niet tot ver in het dekzand is verstoord.

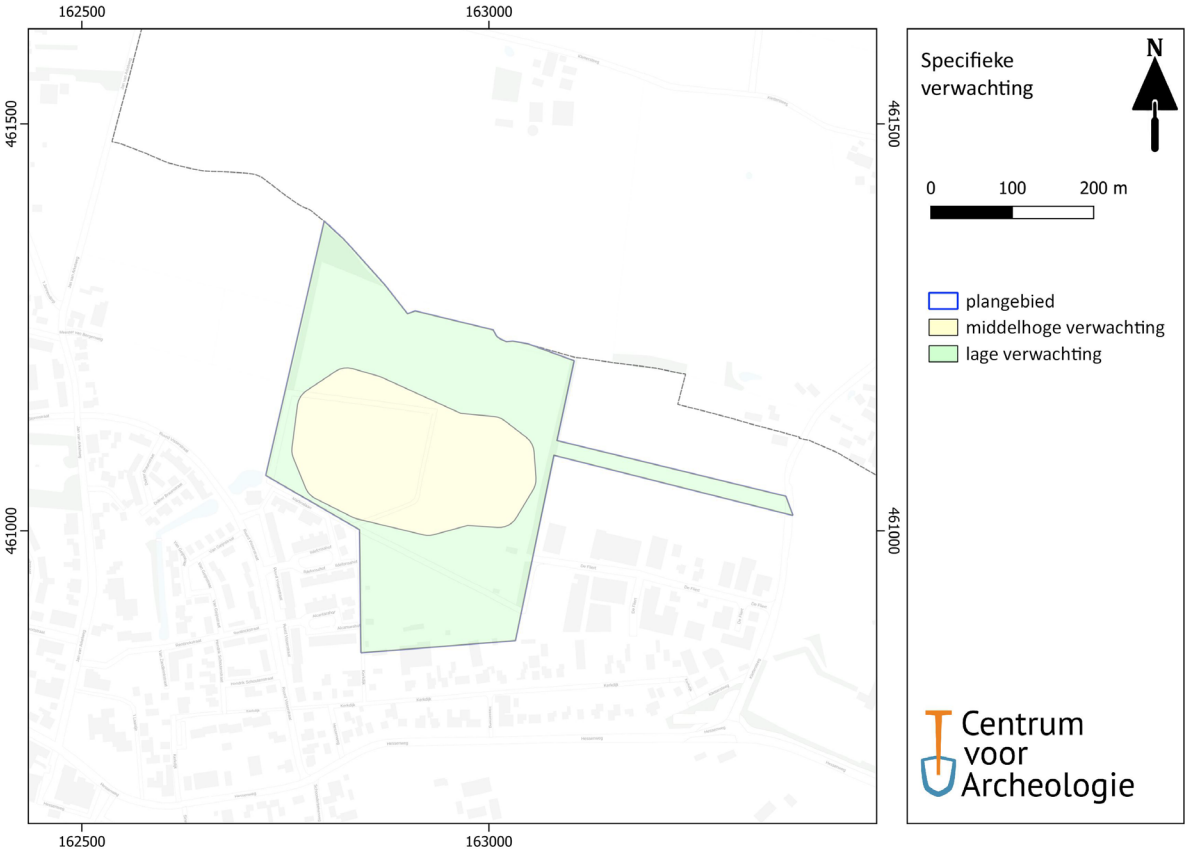

De specifieke verwachting binnen het plangebied. De locatie van de uitblazingskom met ruimte eromheen heeft een middelhoge verwachting. De rest van het plangebied heeft een lage archeologische verwachting.

Op de zandgronden, zoals in de regio Amersfoort, is doorgaans geen sprake van een cultuur- of bewoningslaag; een laag die zich duidelijk van de overige lagen in het bodemprofiel onderscheidt door de aanwezigheid van archeologische resten en door verschillen in kleur en/of textuur. Grote delen van de hogere delen in het landschap (de dekzandruggen en -koppen) zijn namelijk in het verleden verploegd of afgetopt waardoor de bewoningslaag opgenomen is in de bovenliggende grond. Door aftopping is bovendien vaak ook geen sprake meer van een intacte podzol (in- en uitspoelingslagen door natuurlijke bodemvorming). Dit wil echter niet zeggen dat er geen archeologische vindplaats meer aanwezig is. Talloze voorbeelden van vindplaatsen op een niet-intacte natuurlijk bodemprofiel zijn hier bewijs van. Het gaat dan vrijwel uitsluitend om een vindplaats uit de latere Prehistorie, de Romeinse Tijd of de Middeleeuwen die uit sporen is opgebouwd. We vinden dan vooral de onderkanten van de sporen en niet meer de laag, het oppervlak waar mensen uit het verleden op hebben gelopen.

Conclusie en advies

De specifieke verwachting kan worden omgezet in een advies voor vervolgonderzoek of vrijgave van het onderzochte gebied.

Hoewel door de verwachte bodemverstoring het niet waarschijnlijk lijkt dat er intacte vindplaats van een kampje van jager-verzamelaars wordt gevonden. Is de context bij een vennetje in combinatie met mogelijke resten die met visvangst en deposities te maken hebben toch zeldzaam genoeg in het oosten van de provincie Utrecht om hier onderzoek naar te doen. Ook de verwachting deposities en resten die te relateren zijn aan visvangst uit latere periodes te vinden maakt dat een vervolgonderzoek nodig is. Een natte context zoals een vennetje is een belangrijke context binnen de Nederlandse archeologie. In de Nationale Onderzoekagenda Archeologie is het een belangrijk thema met diverse onderzoeksvragen.[24]

Het vervolgonderzoek moet plaatsvinden in de vorm van een karterend proefsleuvenonderzoek, waarbij de mogelijkheid tot doorstart naar een waarderend onderzoek moet worden geboden. Dit onderzoek moet zich voornamelijk concentreren aan de randen van de uitblazingskom, omdat dit een dichtgestoven vennetje is geweest. Tijdens dit onderzoek moeten in de lage verwachtingszone enkele sleuven worden aangelegd om de verwachting te toetsen.

De exacte invulling van dit onderzoek moet verder worden uitgewerkt in een archeologisch Programma van Eisen. Dit PvE moet ter toetsing worden voorgelegd aan de gemeente Leusden.

[24] https://noaa.cultureelerfgoed.nl

Literatuurlijst

- Beckers, D.E.P.C.M, 2025: *Gemeente Leusden. Actualisatie archeologische verwachtingskaart conflictarcheologie* (Baac-rapport V-22.0644), 's-Hertogenbosch.
- Beumer, S., 2017: *Actualisatie 2017 Archeologische Verwachtings- en Beleidskaart Leusden* (CAR-rapport 63), Amersfoort.
- Blijdenstijn, R., 2015: *Tastbare Tijd 2.0, Cultuurhistorische atlas van de provincie Utrecht*, Amsterdam.
- Bodemkaartlegenda, z.d. *Gooreerdgronden, lemig fijn zand*. Bodemclassificatie. Geraadpleegd op 7 mei 2025, van Bodemkaart legenda
- Bodemkaartlegenda, z.d. *Laarpodzolgronden*. Bodemclassificatie. Geraadpleegd op 7 mei 2025, van Bodemkaart legenda
- Centraal college van deskundigen, 2018: *Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie, versie 4.1*, Amsterdam.
- Geomonden (2019). *Uitblazingskommen.* Geocaching. Geraadpleegd op 30 april 2025, van GC78Q14 Uitblazingskommen (Earthcache) in Drenthe, Netherlands created by geomonden
- Hazenberg, T., 1995. *Archeologische Monumentenkaart Gelderse Vallei (Utrecht), pilotproject Cultuurhistorische Waardenkaart Utrecht*.
- Knotters, M., Walvoort, D. J. J., Brouwer, F., Stuyt, L. C. P. M., & Okx, J. P. (2018). Landsdekkende, actuele informatie over grondwatertrappen digitaal beschikbaar, Wageningen.
- Lauwerier, R.C.G.M. en R.M. Lotte, 2002: Archeologiebalans 2002, Amersfoort.
- Renes, H., H. Vlaardingerbroek en L. Wevers, 1998: *Leusden: geschiedenis en architectuur. Monumenten Inventarisatie Provincie utrecht*, Zeist, 32-35.
- Rooze, I., de, 2023: *Archeologisch onderzoek (IVO-O) Hessenweg 234a, Achterveld* (CAR rapport 129), Amersfoort.
- Scholte Lubberink, H.B.G., L.J. Keunen, N.W. Willemse, 2015: *Op het kruispunt van de vier windstreken. Synthese oogst voor Malta onderzoek de Gelderse Vallei,* Nederlandse Archeologische Rapporten 48, Amersfoort.
- Wageningen University & Research, 2021. Toelichting op de legenda. *Vlakte van ten dele verspoelde dekzanden of löss.* Geraadpleegd op 30 april 2025, van Toelichting bij de legenda Geomorfologische kaart van Nederland 1:50 000 (2021)

Gebruikte websites

www.archiefeemland.nl
https://ahn.arcgisonline.nl/ahnviewer/
www.HisGis.nl
www.topotijdreis.nl
www.pdok.nl
https://zoeken.cultureelerfgoed.nl
www.bodemdata.nl
https://noaa.cultureelerfgoed.nl
www.dinoloket.nl
https://www.vanmustotgras.nl/uitblazingskom-duunsche-landen/

Afkortingen in de tekst

AHN: Algemeen Hoogtebestand Nederland
AMK: Archeologische Monumentenkaart Nederland
AMZ: Archeologische Monumentenzorg
ARCHIS: Archeologisch Informatie Systeem
CAR: Centrum voor Archeologie van de Gemeente Amersfoort
KNA: Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie
Wamz: Wet op de archeologische monumentenzorg

Bijlagen

Bijlage 1 Overzicht van de archeologische en geologische periodes

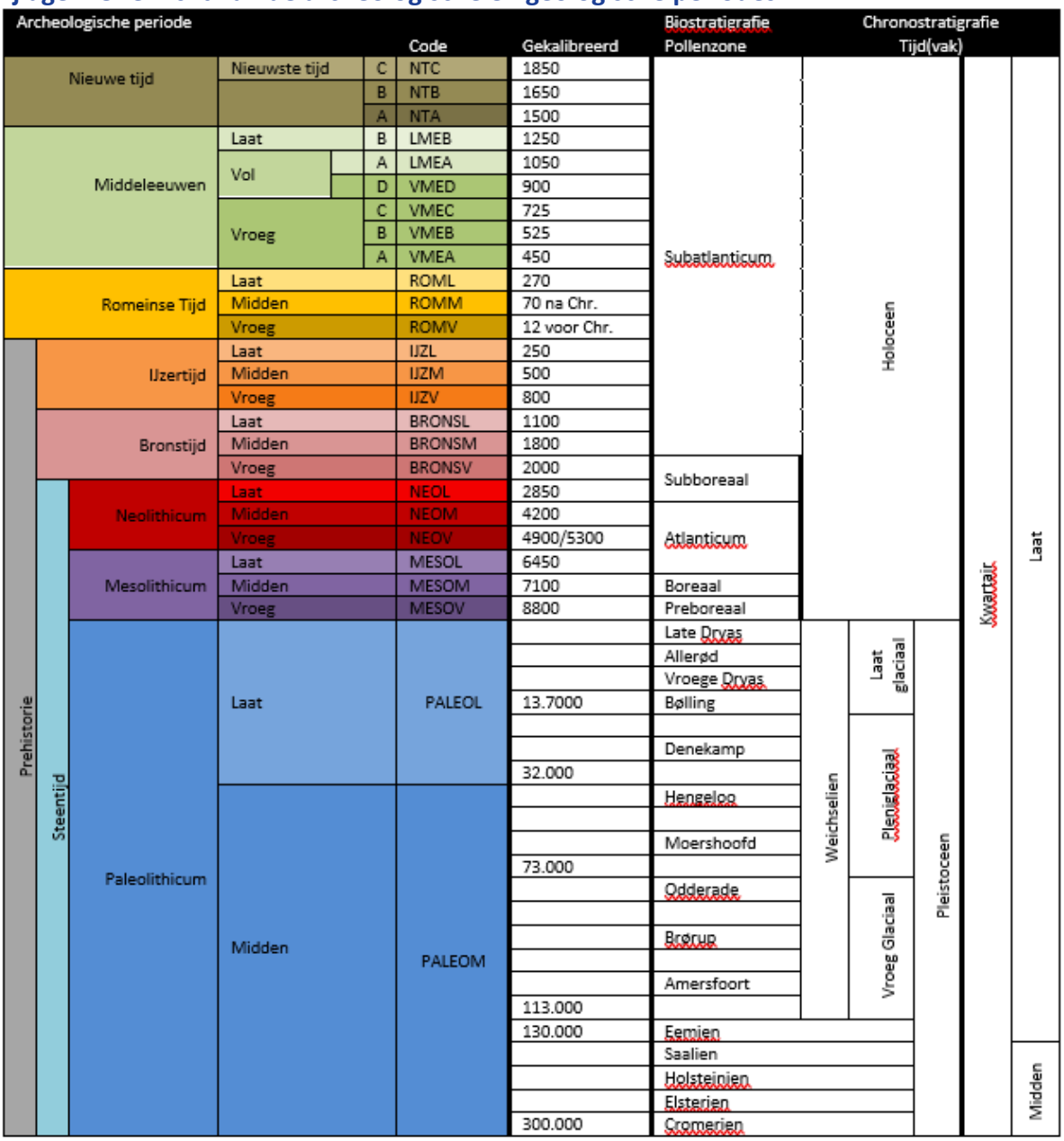

Bijlage 2 Beleidskader

Rijksbeleid

In 1992 ondertekende Nederland het Europese verdrag inzake de bescherming van het archeologische erfgoed - ook wel het Verdrag van Malta (of Valletta).[25] Sindsdien is het rijksbeleid dat archeologische waarden volwaardig meetellen in beslissingen over de ruimtelijke inrichting. In de 'archeologische monumentenzorg' (AMZ) is behoud *in situ* het streven. Om het bodemarchief voor het nageslacht te bewaren en ook in de toekomst nog te kunnen raadplegen, wordt geprobeerd de meest waardevolle en representatieve resten van het verleden zo goed mogelijk te behouden, te ontzien en te beheren. Alleen wanneer het niet anders kan, mag een vindplaats worden opgegraven.
Per 1 juli 2016 is de Erfgoedwet in werking getreden. De wet is in de plaats van de Wet op de Archeologische Monumentenzorg (Wamz) uit 2007 en de Monumentenwet uit 1988 gekomen. De Wamz was een wijzigingswet en regelde globaal genomen drie aspecten van de archeologische monumentenzorg: de financiering, de bestuurlijke besluitvorming en de archeologische uitvoering. Samen met de in 2024 ingevoerde Omgevingswet maakt de Erfgoedwet een integrale bescherming van het Nederlandse cultureel erfgoed mogelijk. In de Omgevingswet worden alle onderdelen rond de omgang met cultureel erfgoed in de fysieke leefomgeving samen gebracht. Tot de invoering van deze wet zullen alle over te nemen delen van de Monumentenwet uit 1988 van kracht blijven. Ze zijn opgenomen in het overgangsrecht in de Erfgoedwet.
Het Rijk heeft middels de Monumentenwet 1988 bepaald dat archeologisch onderzoek verplicht is bij een grondroerende activiteit met een oppervlakte van 100m2 of meer. De wet biedt gemeenten beleidsvrijheid om haar eigen afweging te maken voor wat betreft de oppervlakte als ook voor wat betreft de diepte van de grondroerende activiteit in relatie tot de verplichting van een archeologisch vooronderzoek. Deze bepaling wordt in de toekomstige Omgevingswet overgenomen.

Gemeentelijke beleid

In Nederland speelt het grootste deel van de ruimtelijke ontwikkeling zich af op gemeentelijk niveau. Daarom is er voor gekozen om gemeenten verantwoordelijk te maken voor de uitvoering van het rijksbeleid en het Verdrag van Malta. Deze verantwoordelijkheid is in 2007 vastgelegd in de Wamz. De Gemeente wordt geacht om in alle ruimtelijke besluitvormingsprocessen het archeologische belang mee te wegen. Om de gemeentelijke rol als beslissend bestuursorgaan adequaat te kunnen vervullen is een gemeentelijk archeologiebeleid met een eigen (inhoudelijk en bestuurlijk) afwegingskader noodzakelijk. Het gemeentelijke archeologiebeleid komt tot uitdrukking in de archeologische beleidskaart. Hierop staat per verschillende (verwachtings)waardezone aangegeven welke eisen de Gemeente in het kader van de Archeologische Monumentenzorg stelt.
Volgens de archeologische verwachtings- en beleidskaart van de gemeente Leusden ligt het plangebied in een zone met een middelhoge archeologische verwachting. Dat betekent dat bij plangebieden groter dan 500m2 waarbinnen bodemingrepen dieper dan 30cm minus het maaiveld plaatsvinden een archeologisch onderzoek nodig is.

[25] Europees Verdrag inzake de bescherming van het archeologisch erfgoed (herzien), Valletta, 16-01-1992.

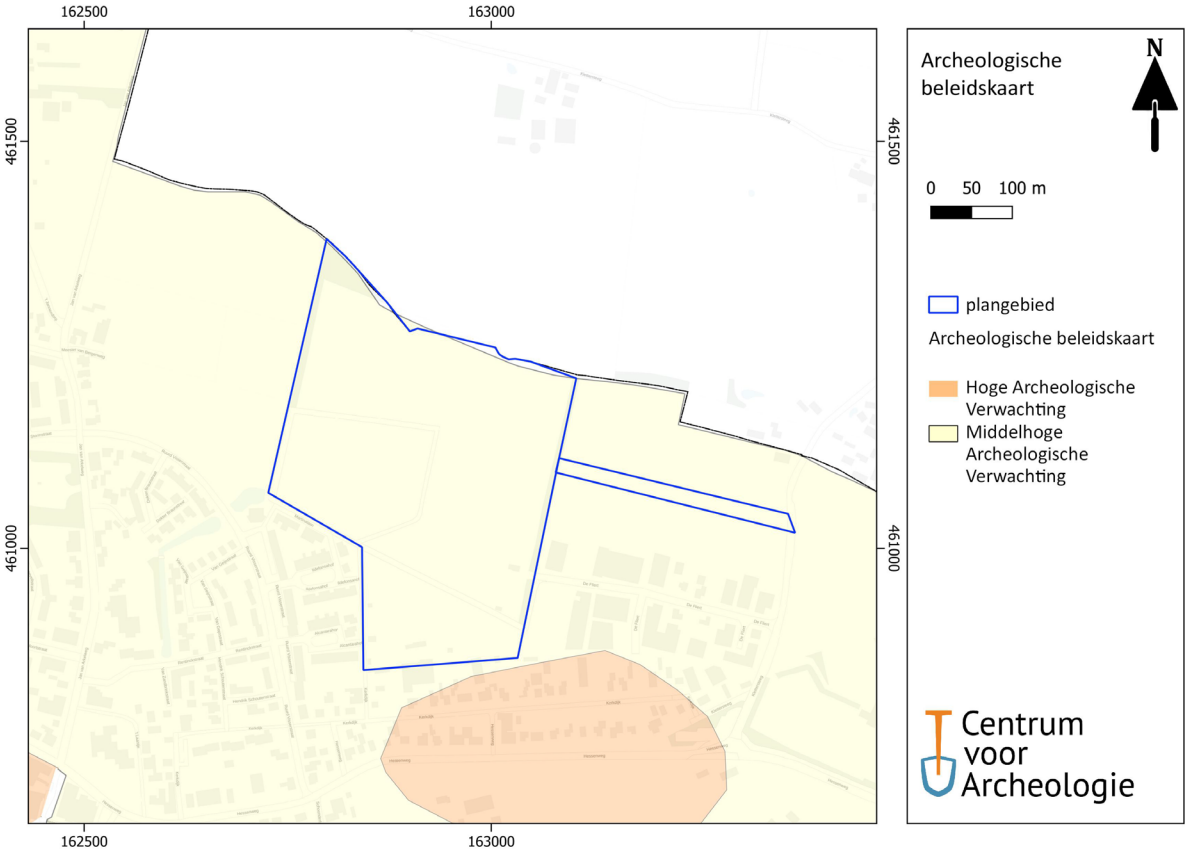

Uitsnede uit de archeologische verwachtings- en beleidskaart (Beumer 2017) met daarop het plangebied (blauw).

Archisnr	Toponiem	Datum	Uitvoerder	Soort onderzoek	Resultaat
2150358100	Hessenweg	20-3-2007	ADC Archeo Projecten	verkennend booronder-zoek	aardewerk Nieuwe Tijd
2153736100	Koningin Julianaweg	20-4-2007	ADC Archeo Projecten	verkennend booronder-zoek	vuursteen
2194593100	Brandweerkazerne Jan van Arkelweg	9-4-2008	Gemeente Amersfoort	Bureauonder zoek	
2219776100	De Fliert	11-11-2008	Vestigia BV	bureauonder zoek	
2317948100	Jan van Arkelweg 55	15-2-2011	Gemeente Amersfoort	proefsleuven onderzoek	
2362902100	Groot Agteveld/ Hessenweg	10-4-2012	Vestigia BV	proefsleuven onderzoek	vuursteen en aardewerk
2411948100	Hessenweg 148	11-7-2013	Transect	verkennend booronder-zoek	aardewerk Nieuwe Tijd
2417975100	Koningin Julianaweg	1-10-2013	Gemeente Amersfoort	begeleiding	cultuurlaag Middeleeuwen - Nieuwe Tijd
2452489100	Achterveld	13-8-2014	Econsul-tancy BV	Bureauonder zoek	
2842382100	Achterveld	1-7-1965	Particulier	(veld)kar-tering	vuursteen

2846862100	Barneveldsche Beek/Jan Van Arkelweg	10-5-1995	Hazenberg	verkennend booronder-zoek	vuursteen
2859441100	Midden Fliert	1-9-1994	Particulier	Vondstmel-ding	aardewerk
2922637100	Achterveld	1-2-1999	Particulier	(veld)kar-tering	vuursteen, aardewerk
2922645100	Achterveldseweg	1-1-1999	Particulier	(veld)kar-tering	vuursteen
2961696100	Schoonderbeker weg	09-03-2002	AWN	(veld)kar-tering	vuursteen
3101354100	Erve Groot Achteveld	1-1-1989	Particulier	Vondstmel-ding	vuursteen
3107510100	Emelaarse Weg	1-5-1995	Hazenberg	(veld)kar-tering	vuursteen
3179156100	Barneveldsche Beek/Emelaarse Weg	31-5-1995	Hazenberg	verkennend booronder-zoek	vuursteen
3986970100	Hessenweg 234a	1-2-2016	Econsul-tancy BV	bureauonder zoek	
4006124100	Hessenweg 234a	6-7-2016	Econsul-tancy BV	verkennend booronderzoek	
5114926100	Jan van Arkelweg 42	16-9-2021	Bureau voor Archeo-logie	bureauonder zoek	
5263156100	Hessenweg 234a	1-6-2022	Gemeente Amersfoort	verkennend booronderzoek	
5591296100	Achterveld	26-4-2024	Hamaland Advies vof	verkennend booronderzoek	

Archeologische onderzoeken binnen een straal van circa 1000m rondom het plangebied (bron:www.archis.nl).

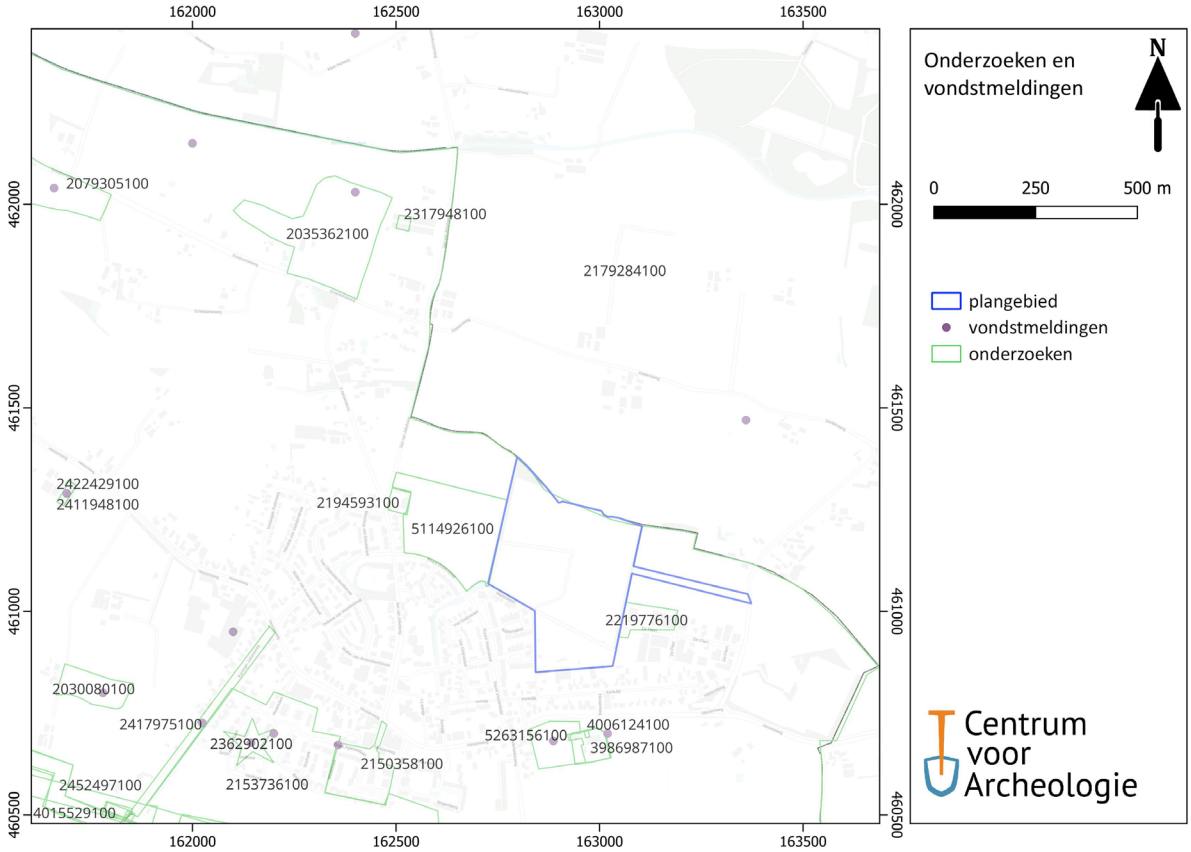

Uitsnede van ARCHIS met in het groen de onderzoeken (vierkant) en de vondstmelding (paarse stip) en binnen het blauwe kader het plangebied.

Centrum voor Archeologie
Gemeente Amersfoort
Westsingel 46, 3811 BB Amersfoort
Telefoon: (033) 463 7797
E-mail: archeologie@amersfoort.nl
www.archeologischcentrum.nl
www.centrumvoorarcheologie.nl
www.amersfoort.nl/archeologie

ISSN: 1879-4289